

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő: ÓZER ZSIGMOND.

Megjelen havonként egyszer. — Kiadja az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre 2 frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Tolnai J. Béla egyleti pénztárhoz VII., Óvoda-utca 5. szám alá küldendők. — Szerkesztői iroda: VII., Klauzál-utca 4. sz.

Tartalom: Dr. Kohn Sámuel. — A fájdalom mint nevelő. Irta: Léderer Ábrahám. — Elmélet és gyakorlat. Irta: Barna Jónás. — A tantárgyak egybekapcsolásáról. Irta: E. Országos tornaünnep. Irta: Weisz J. Kálmán. — Dr. Kohn Sámuel jubileuma. Irta: Árvai Béla. — Bischitz Dávidné, — A magyar zsidó tanítók árvaháza ügyében. Irta: Knopfler Sándor, — Magyar zsidó tanítók árvaalapja. Irta: Tolnai J. Béla. — Egy kitüntetett néptanító Irta: Kacz Henrik. — Levelezések. — Egyleti élet. Könyvismertetés. — Vegyesek. — Szerkesztői posta. — Hirdetések.

Dr. Kohn Sámuel.

(Negyedszázados papi jubileuma alkalmából.)

„איש נחמד ונעים אין בו דפי ומגרעת.
שפתותיו שושנים בין נטפות מור הדעת.”

A magyar zsidó hitközség érdeműs rabbija, negyedszázad óta Isten igéjét magyar nyelven hirdető ékes szavú hitszónoka: *fotósa* Dr. Kohn Sámuel f. é. május 25-én ülte pappá való átvételének és irói működésének negyedszázados örömnapiját.

Európa egyik legtekintélyesebb hitközségének szellemi vezére, Budapest főváros izr. hitközségének rabbinusa és első magyar hitszónoka sem politikai tekintély, sem közjogi méltóság, csak *felekezetének büszkesége, hitközségének feje, humanisztikus és tudományos felekezeti intézeteink halhatatlan lelke.*

Tekintélyének súlyát, nimbuszának ragyogását nem hivatalos állásának köszönheti; pozícióját nem hivatalos címek és előnyök biztosították, hanem *személyes tehetsége, szeplőtlen jelleme, erkölcsi értéke.* Midőn a magyar zsinagóga eme elsőrangú oszlopának negyedszázados működését az egész magyar zsidóság hódolati nyilatkozattal megünnepeli, *a zsinagóga ikertestvére, a zsinagóga által kitűzött legmagasabb eszményi céljaiért első sorban küzdő magyar-zsidó iskola, az üdvözlők tömör soraihoz szívvel-lélekkel csatlakozik.*

Dr. Kohn Sámuel negyedszázados működése évfordulóján ünnepeljük a jó, szép és nemes kultuszának fáradhatlan papját, az emberiség legdrágább kincseinek: a jog, szabadság, haladás, egyenlőség és humanizmus tanait hirdető ékes szavú hitszónokát, a hazai zsidóság multjának leghivatottabb kutatóját, *a tanítók legőszintébb, jóakaró barátját.*

Dr. Kohn Sámuel országos egyesületünk tiszteletbeli elnöke, fővárosi felekezeti iskolaügyünk lelke, a tanítók jogos érdekeinek ékes szavú szószólója.

Mély tudománya, életbölcssége, szeplőtlen papi élete által legnemesebbjaink tiszteletét és szeretetét kivívta. *Mint hitünk változhatlan elveinek leghűségesebb őre:* erejét, életét, tudását és érzését a haza és felekezet üdvének szentelte.

Minden tettét előbb *a becsület és tapintat kettős aranymérlegén fontolja meg, szeretetének összes sugarai a közjótékonyság oltárán központosulnak.*

Mint papot tiszteljük, mint írókat nagyrabecsüljük, mint férfiúnak jóindulatát és barátságát kiérdemelni a legderekabbaknak is őszinte törekvésük.

Ezen örömnepén buzgó óhajtásunk: vajha élete, mely kizárólagosan a hazának, az irodalomnak és a közjótékonyságnak van szentelve, határt nem ismerve még sok, sok éven át fényt és dicsőséget terjeszzen *felekezetére, hitközségére és a szeretet kötelékei által vele egybeforrt hazai zsidó tanítóságra.*

יהי כנהר שלומך וחיית ורבית!

A fájdalom mint nevelő.

Felolvastatott az országos magyar izr. tanítóegyesület közp. választmányának néhai *Lederer Bernát* emlékének tiszteletére 1891. évi május hó 25-én tartott ünnepélyes ülésében.

I.

B e v e z e t é s.

Az ember neveltetik addig míg él, és pedig *Rousseau* szerint: a természet, az emberek és a dolgok által, *Bencke* szerint: a természet, az emberek és a sors által; szerény véleményem szerint: a természet, az emberi társadalom és önmaga által.

Ismeretes dolog, hogy az ég, a talaj, a hegyek és a völgyek, a folyamok, a tenger, az ásványok, a növények és az állatok mennyisége és minősége, úgy mint a levegőben levő apró lények és a természeti tűnemények nagy befolyással bírnak az emberiség haladására.

Csak vessünk egy pillantást az emberiség és a nemzetek történetébe, akkor meggyőződhetünk, hogy a családi szokások, az állami törvények, a társadalmi intézmények, a vallás, az állam alkotmánya, a közvélemény, a korszellem, az iskolai és a hadügyi intézetek nagy hatású befolyással bírnak az egyes ember fejlődésére és nevelésére. És ha a nagy, híres emberek, pl. *Arkwright* a fonógép, *Watt* a gőzgép, *Edison* a fonográf feltalálója, életrajzait olvassuk, akkor meggyőződhetünk, hogy minden egyes ember bizonyos tekintetben saját szerencséjének vagy szerencsétlenségének kovácsa.

Ezen három tényező, t. i. a természet, a társadalom és az egyén behatásai kellemes vagy kellemetlen érzelmekkel vagy képzetekkel lépnek fel lelkünkben, örömet vagy fájdalmat okoznak, melyek egyes embereknél és egész nemzeteknél a legfontosabb ösztönrúgókat képezik az emberiség tevékenységére, munkásságára, tökéletesítésére és haladására.

Szivesen választottam volna az örömet, a gyönyört, hogy ezt az érzelmet mutassam be a t. gyülekezetnek mint hatalmas nevelőt; de miután a mai napon a boldogult *Lederer Bernát*, egyesületünk elfelejthetetlen alapítója és alapítványozója, halálnapjának évfordulóját ünnepeljük, és a mai gyásznapon feladatunk az elhunyt jótevő iránt a hála és a kegyelet kötelességét leróni, és miután a boldogult *Lederer t.* családja a mai napon a boldogult férj és atya sirján szenvedett veszteség fölötti fájdalmát könyvek által akarja csillapítani és imában keres vigaszt, idő- és czélszerűnek tartottam a mai napon beszédem tárgyául a fájdalmat választani és ezen érzelem nevelési hatására a t. gyülekezet figyelmét irányítani.

II.

A fájdalom lényege, forrása és felosztása.

Minden, a mi él és idegekkel el van látva, a porban mászó féregtől a hatalmas trónon ülő királyig, azon képességgel van felruházva, hogy örömet és fájdalmat, gyönyört és gyötrelmet érez.

De mi a fájdalom?

Ezen fogalmat megmagyarázni igen nehéz. A fájdalmat csak érezni lehet.

„Ah nem ismer oly anya
Mély sirbánatot,
A ki meg nem sirata
Megholt magzatot.“

Ha valaki gyógyíthatatlan rákbetegségben szenved, kinos testi fájdalmakat érez és azon szomorú tudattal fekszik betegágyában, hogy nincs reménye többé az életre, és előre látja, hogy válnia kell hű neje és szeretett gyermekeitől, az tudja mi a fájdalom.

Ha egy fiatal ember szíve fellobban egy művelt, szeretetreméltó leányért és azon keserű tapasztalatra jut, hogy szerelme nem viszonztatik és a leány szívét más valaki nyerte el, és pedig az ő ellensége; az érzi mi a gyötrelém.

Ha egy atya egyetlenegy, szép reményekhez jogosított fiát az által veszti el, hogy öngyilkos lesz, sajátkezüleg oltja ki életét; ez oly pótolhatatlan szív-törő veszteség, melyt más felfogni alig képes.

Ha egy általánosan becsült, sok kitüntetésben részesült tábornok ellenségei által nagy büntett elkövetésével rágalmaztatik, és ha ezen ravaszul kidagolt vád folytán becsületét, rangját és állását veszti, annak szívét marczangolja a fájdalom.

Ha egy gazdag kereskedő szerencsétlen játék következtében vagyonát, jó nevét elveszti és családjával a legnagyobb nyomornak van kitéve és e fölött kétségbe esik; akkor a meghiusult remények-, a szerencsétlen sorshoz lelki-furdalások járulnak, és kedélyét keserves fájdalmak homályosítják el.

Ha egy derék hivatalnok, kinek, mint családfőnek, gyermekeit és saját szegény szüleit fentartani kell, egy jövedelmezőbb magasabb állásra pályázik és általánosan elismert képességei folytán van reménye azt elnyerni, de azon szomorú tapasztalatra jut, hogy egy kevésbé képzett hivatalnok nyerte azt el; annak keblét a meghiusult remény és a keserű csalódás fájdalmai töltik el.

Csak oly szerencsétlen embernek van fogalma a fájdalomról, a ki a balsors súlyát érzi, a szívbánatot ismeri, és a ki maga keserű tapasztalato-
kat tett.

Oh! t. hallgatóim, a fájdalmak száma oly nagy, a bánatok sebei oly mélyek, a balsors támadásai oly erősek, az emberi bajok oly különbözők, hogy nem is lehet csodálni, ha ezen földet bölcs emberek is mint egy nyomor-völgyet tekintik, ha pl. a Prédikátor a világ fölötti panaszát a következő szavakkal fejezi ki: „Mert micsoda marad meg annak az embernek minden ő munkájából és elméjének nyughatatlan fáradságából, melylyel ő munkálkodott a nap alatt? holott annak minden napjaiban voltak bánatok és búsulás az ő foglalatosságaiban, még éjjel sem nyugodott az ő elméje.“ Ha továbbá a következő jajkiáltásra ragadtatja magát: „Dicsérem vala én először a megholtakat, a kik már meghaltak volna az élőknek felette, a kik még élnének“; akkor nagyon könnyen megmagyarázható, hogy nemcsak az ó-korban, hanem az újabb korban levő költők és bölcsészek, mint pl. Lenau, Byron, Schopenhauer és Hartmann a világot fekete színben festették és a pessimismus elveit hirdették.

De a fájdalmak sokaságának daczára, melyeknek az emberek ki vannak téve, és a fájdalmak nagyságának daczára, melyek a fájdalom fölötti gondolkodást nehezítik, a bölcsészek és psychologusok mégis iparkodtak mindinkább a fájdalom lényegét, fajait, okait és hatásait gondolkozásuk tárgyává tenni. Vannak psychologusok, kik a fájdalmat csak az akarattól teszik függővé, pl. Epikur. Mások, pl. Wolff, Mendelssohn azon elméletet állították fel, hogy a fájdalom a mi életünk felfogásától függ. Herbart szerint a fájdalom a képzetek gátlásából származik.

Condillac mondja, hogy a fájdalom a véghatárig hajtott érzelem. Boerhave úgy magyarázza, hogy a fájdalom az idegrostocskák összehúzódása, mely az agyvelőből indul ki.

Dumont Leo mondja: fájdalmat érzünk mindig akkor, ha egyik képességünk erélye valamely kényszert szenved, vagy tevékenységében akadályba ütközik.

Az ember testi, értelmi és erkölcsi erőkből áll, és miután ezek a természet-, a társadalom- és az embertől magától meg vannak támadva, ezen háborgások, ezen létérti küzdelmek különböző kellemetlen érzelmekkel, azaz különféle fájdalmakkal járnak.

A fájdalom nagysága függ a benyomástól és az inger nagyságától, az érző idegvégek számától, az agyvelő egészségétől, a fogékonyságtól, az egyéniségtől, a kortól és főképen a képzelemtől, a képzetek mennyisége és minőségétől, melyek a fájdalmas érzettel társulnak. A főokok szerint tehát megkülönböztetünk *testi* és *lelki*, *érzeti* és *képzeti* fájdalmakat. A hideg és a meleg, az étel és italszervek izlése, a szag, az emésztés, az anyagcsere, az éhség a szomjúság, a gépies nyomás, a villamosság, a világosság, a hanghullámok benyomásai útján oly ingerek származnak, melyek a lélekre kellemesen vagy kellemetlenül hatnak, miáltal öröm vagy fájdalom keletkezik. A fájdalom és az érzet tudása megfordított viszonyban állnak egymáshoz. Mennél nagyobb a fájdalom, annál homályosabb az érzet, t. i. az oknak tudata.

Minden testi szervnek saját fájdalmas érzetei vannak. Így pl. azt mondjuk, hogy a nyálkártya fájdalmas érzete égő, a csonthártyaé furó, a belső hártýaké szúró.

A *lelki* fájdalmak vagy a képzeti fájdalmak szintén főokok szerint feloszthatók, *egoistikusi* és *altruistikusi* fájdalmakra. Az elsők, t. i. az egoistikaiak a legszámosabbak. Ide tartoznak azon fájdalmak, melyek testi és lelki, egyszóval az *én* gyengeségének, fogyatkozásának, képtelenség tudatából, az egészség gyengülése, a vagyon, a becsület vesztese, vállalatunk sikertelensége, reményünk meghiúsulásának tudatából, a rút, a diszharmónia, a tévedés, a hamisság és a kétely folytán származnak. A második csoporthoz, t. i. az *altruistikaihoz* tartoznak mindazon fájdalmak, melyek más emberek iránti viszonyból származnak. Mindazon képzetek, melyek a mi szeretett embertársaink, szülők, rokonaink, barátunk, nemzetünk, hazánk rossz létére, szerencsétlenségére, szenvedéseire, viszontagságára, továbbá erkölcstelen és vallástalan szenvedélyeink és tetteinkre vonatkoznak, lelkünkben is a fájdalom tudatát gerjesztik.

Az állatok csak érzeti érzelmekkel bírnak, az embernek pedig már magasabb érzelmei vannak. Fogfájás egy elemi alsó érzelem, a búsulás, a bűnbánat, a lelkifurdalás már magasabb fájdalmas érzelmek, melyek már képzeteket és eszmetársulást tesznek fel.

A fájdalom nagysága függ egyszersmind az ingerült idegek számától, az inger erélye és a képzetek mennyisége, hűsége, élénksége világosságától. Minél jobban ismerjük az emberi test veszedelmeit, a háború borzasztó következményeit, egy nagy árvíz kárát, annál több félelem, több gond, nagyobb ijedség gyötri szívünket és e tekintetben igaza van a Predikátornak mondván: „Minél több bölcsesség, annál több búsulás, és minél nagyobb a tudás, annál nagyobb a gyötrelém.” Az éj, a magányosság más emberek káröröme: a fájdalom nagyobbító. A nappal, a részvét, az alvás, a chloroform, az ópium a fájdalomra csillapító hatást gyakorolnak. A legujabb időben az orvosok a suggestiót a testi fájdalom megszüntetésére is használják.

Hogy a fájdalom minőségére és nagyságára az ember szervezete, véralkata és a nevelés is befolyással bír, azt a mindennapi tapasztalat mutatja.

Míg a rest ember a kellemetlen unalom fölött panaszkodik, az irigy keblében az irigység férgé rág, és míg a fősvény pénzveszteség folytán kétségbe

esik és így ezen fájdalom folytán öngyilkossá válhatik; addig a becsvágyó sértett becsülete miatt oly indulatba jöhet, hogy gyűlölete és bosszúérzete folytán más ember megölésére ragadtatja magát. A vérmes alkatu ember sokkal fogékonyabb a fájdalom iránt, mint a flegmatikus. A sokvérű ember inkább hajlandó az öröme, az optimisztikus világnézletre, de a vérszegény inkább hajlandó a fájdalmas érzelmek, a pesszimisztikus világnézlet iránt. Az ideges histerikus ember betegsége általában a tulságos nagy ingerlékenység. A kinek egészséges idegrendszere van, arra a természet és az emberek által okozott csapások és gondok nem fognak oly fájdalmas benyomást gyakorolni, mint az ideges embernél, kinek legkisebb baj, az időjárás változásai, a sors leggyengébb megtámadásai már a legnagyobb fájdalmat okoznak.

A vidám kedélyű ember a balsors csapásait, a szerencsétlenség üldözéseit, ellenségének támadásait türelemmel, higgadtsággal fogja fel, és bátran, óvatosan küzd ezek ellen; de a szomorú meghasonlott kedélyben hiányzik a kedv a küzdelemhez, a legkisebb bajt nagy szerencsétlenségnek tartja és az elégedetlenség, a búskomorság folytonos rabszolgája. A nyájas vig kedély mindig jó reményekkel néz a jövő elé, a beteges, borult kedély pedig mindig fél a legrosszabbtól. A félelem pedig nagyobb fájdalom, mint a félt baj maga.

Az életkor is befolyással bír a fájdalom fajaira és nagyságára. Minden kornak saját örömei és fájdalmai vannak. Vegyük pl. a válást, az általában oly esemény, mely fájdalmat gerjeszt. De a csecsemő sir, ha az anyjatejéből leszoktatják. A szülők kedvencz fia jajgat, ha az iskolai élet kezdetén kísérő anyjától az iskolateremben elvál. Az ifju keblét bú tölti, ha a szülői házat kell neki elhagyni, hogy a harciba menjen. A férjnek szívet kinozza a fájdalom, ha szeretett neje és kedves gyermekeitől búcsút kell venni, és az agg embernek, a ki még a földi élethez ragaszkodik, még az a gondolat is fáj, hogy ~~válnia kell majd az élettől és örveitől.~~

III.

A fájdalom hatásai.

Miután eddig bátorkodtam a fájdalom lényege, nagysága, fajai és okai felett néhány gondolatot előrebecsátani, engedjék meg t. hallgatóim, hogy most már becses figyelmüket a fájdalom *okozatára, hatásaira* irányozzam. Minden a természetben észrevehető tünet, úgy mint minden az emberi világban előforduló esemény bizonyos, még mindig nem teljesen ismeretes törvények szerint történik, és minden a világon előforduló esemény és a mi a világon létezik és él, első sorban az oki törvénynek van alá vetve.

A természet hatásai vagy az emberiség vagy az egyén cselekvései által minden ember keblében öröm vagy fájdalom vagy közömbös lelki állapot származik. A cosmografiai, természettani, vegyi, élettani és lélektani erők tehát, mint a fájdalom *okai* tekinthetők. De miután az okok és okozatok kölcsönös viszonyban állanak egymással, az a kérdés merül fel, mik a fájdalom *okozatai, hatásai?*

Mint már előre bocsátottuk, a fájdalom egy nagyon kellemetlen érzet vagy képzet, mely ingerek következtében származik.

Az érző idegek az ingert az agyvelőhöz vezetik és a lélek ezen benyomásokat, előttünk még ismeretlen módon, mint tudatot feldolgozza.

Nem a *szív* tehát az öröm és a bú főszékhelye, hanem a *fej*, mint az agy lakhelye. De ezen titokzatos és csodaszerű agyvelőben nemcsak az *érező idegek* összpontosulnak, hanem az agyvelő és a gerinczvelő egyszersmind a *mozgó idegek* központja, melyek a léleknek parancsait az izmok külső végpontjáig vezetik végrehajtás végett. Ennek következtében az állat és az ember

nemcsak azon képességgel birnak, hogy a fájdalmat érzik, hanem azon tehetőséggel is el vannak látva, mindent tenni vagy nem tenni, a mi a fájdalom megszüntetését és az öröm élvezését létre hozza. A lélek folytonosan törekszik szervi életében a jókedvű állapotot megtartani és a kedvtelen állapotot eltávolítani. Az ember a fájdalmat kerüli és az örömet keresi. Azért a fájdalom okozatai, hatásai oly nagyszámuak és különfélék.

Minden nyelvben sokkal több szót találunk a fájdalmas érzelmek kifejezésére, mint a kellemes érzelmekére. Helyesen mondja tehát Kisfaludy Károly:

„Ugy látszik, mintha az ember fájdalomra inkább, mint öröme lenne alkotva; az elsőre talál szavakat, le is írja azt a maga teljében; de egy csepp öröm elnémitja, s mint idegen vendég nem leli fel magát házában.“

Mindenek előtt tekintsük a fájdalom hatásait a *testre* és *szerveire*. A fájdalom következtében az ugynevezett ösztönszerű, gondolkodás nélküli reflexmozgások jönnek létre.

A fájdalom folytán a szenvedő arczvonásait görcsösen összehuzza, a kezeket ökölre szorítja, lábaival dörömböl, fogait csikorgatja, sóhajt, zokog kiabál, sir, panaszkodik, átkoz, fohászkodik és imádkozik. A most felemlített reflexmozgások mellett a fájdalom is önkénytes tudatos mozgásokat és különböző képzeteket okoz. Ha a fájdalom hatásait megvizsgáljuk, akkor legjobban meggyőződhetünk, hogy a test és lélek szoros összefüggésben vannak.

A testi fájdalom képzeleteinkre, képzeletünkre, kedélyünkre hatást gyakorol, minden cselekvéshez való kedvet elnyom, a bátorságtól, a vidámságtól, az életkedvtől megfosztja a szenvedőt, búskomorságot gerjeszt, kétségbeesésre, sőt az öngyilkosságra is vezet. *Lelki* fájdalmak ismét kellemetlen befolyással vannak a *testre*.

A lelki fájdalom, mint a gond, a gyűlölet, a félelem, az emésztési, lélekezési, vérkeringési működést gátolja, álmatlanságot, fejfájást, elájulást, elmebetegséget okoz, és végül az egész testi szervezet rongálását idézi elő.

Ezen szomorú rettenetes okozatok mellett a fájdalomról azt is kell mondanunk, hogy jó üdvös nevelészetű hatásokat is vonz maga után, és pedig:

1. Az első emberek nagyon gyakran ki voltak téve az éhség, a szomjuság, a hideg, a hőség, továbbá a tűz, a víz, a zivatar és a vadállatok megtámadásainak, és ez által sok testi és lelki fájdalmat éreztek. Kényszerítve voltak tehát tápszereket keresni, ruhákat készíteni, lakásokat építeni, czélszerű védezközöket szerezni és kidolgozni, egy szóval *munkálkodni*. A szükség volt az első emberek legjobb tanítója.

2. A pestis, a cholera, a láz, a vörheny, a tüdővész az emberiségnek mindenkorban sok gondot, fájdalmat, gyötrelmet és nyomort okoztak, és az emberek ennek következtében iparkodtak ezen társadalmi bajok, ezen ragályos betegségek okai felett gondolkozni, a bajok elleni gyógyszereket és segítő eszközöket feltalálni. Az orvosi tudomány és a technika haladása leginkább azon törekvéseknek tulajdonítható, hogy mindig új szereket, új módokat, új eszközöket kerestek és találtak, melyek segítségével a fájdalmakat és veszélyeket enyhíteni és gyógyítani lehet, pl. a chinin alkalmazása, a Davy-féle biztosító lámpa feltalálása stb.

3. De nemcsak a *természet* csapásai, hanem az *emberiség* tudatlansága, előítéletei, szenvedélyei, a babonahit, fajgyűlölet, irigység, uralkodásvágy képezik az emberiség szerencsétlensége és bajainak kútforrásait. Vegyük pl. a háborút a népek közt, vagy a létérti küzdelmet a munkások és a munkaadók közt, mily pusztulást, nyomort, szerencsétlenséget, halálesetet, testi és lelki fájdalmat okoznak ezen társadalmi bajok, és mégis azt kell mondanunk, hogy ezen szomorú rettenetes események a népek versenyzésére, haladására, erkölcsi javulására intik és serkentik. A világtörténet mutatja, hogy az államok vesztett

csaták után azonnal rajta voltak iskoláikat reformálni, állami intézményüket javítani, az országutakat jobb karban tartani, a közegészséget és erkölcsi nevelést előmozdítani.

A francia forradalom az éjszak-dél-amerikai háború és a socialismus történetéből szintén tanulhatjuk, hogy ezen néposztályok közti szomorú harcok oly czélszerű állami törvényeket és emberbaráti intézményeket hoztak létre, melyek a köznép sorsának javítására, a közjólét emelésére vezettek.

4. De a fájdalom nevelési hatásai nemcsak a népek és az egész emberiség történetében vehetők észre, hanem az *egyes ember fejlődésében* is látható, hogy a fájdalom némelykor jó erkölcsi hatást gyakorol. A kit betegség kinez, más emberek csalásai, bosszúvágya nyomorulttá tett, irigység és gyanusítás biztos állásától megfosztottak, a balsors csapásai üldöznek, a sors viszontagságai szép céljai elérésében gátolnak: az a szerencsétlenségnek, a szükségnek, a balsorsnak okai felett fog gondolkodni és igyekszik majd azokat elhárítani, más utakat más czélszerűbb eszközöket fog választani, és így bátran lehet mondani, hogy a fájdalom az *önismeretre*, az *öntökélesítésre* és az *önbizalomra* vezet. A fájdalom nemcsak a testi, hanem az erkölcsi egészség őre is. Révai, Virág, Jósika Miklós és még más híres íróink a nélkülözés nyomorával küzdve, fejtették ki lelkek hatalmas erejét. A szükség neveli a nagy és jeles embereket, és a szenvedés iskolája az embereket gyakorolja a bátorságban, a tartós küzdelemben.

5. Az ember szerencsétlensége nem mindig a természet működése folytán vagy más emberek cselekvései által származik, hanem *az ember saját* hibái, *könnyelműsége*, *szenvedélyei*, *tudatlansága* következtében jön létre. Az ember akkor a fájdalom felett gondolkodik, saját hibáit mint ezen baj okát megismeri, bűne súlyát belátja, és a lélekfurdalás, a bűnbánat kellemetlen érzelme a visszapillantásra, az *önismeretre* és az erkölcsi javulásra vezetik. A *bűnbánat az erény hajnalpírja*. A bűnbánat minden erkölcsi haladás és tökéletesülés anyja: „Mint gőzkörünk a szélről, úgy tisztulnak indulataink a balsorsban, mint virágkehelyben a keresztülfutott zápor csöppjei: úgy ragyognak arczainkon a bú könnyei, s álta'ok a belső élet gazdagabban tenyész.”

6. A kinek minden vállalata sikerül, a ki mindig bővelkedés és szerencse közt nő fel, és a ki soha se testi, se lelki fájdalmat nem szenvedett, annak nincs képzele más emberek bajairól, szenvedéseiről és gyakran nincs könyörület, nincs jóakarata, nincs emberszeretete. A szerencse büszkévé, érzéketlenné, makacscsá teszi az embert.

A fájdalom emlékeztet minket az emberi boldogság mulandóságára, és vágyainkat, szenvedélyeinket fékezi, szívünket nemesíti és felkölti a könyörület, az emberszeretet érzelmeit. Azért nagyon helyesen mondja a Predikátor: „Jobb a szomorúság a nevetésnél, mert az arczának szomorúsága által jobban leszen az ember.” Igazak Arany János következő szavai: „A szenvedés hijjával sok ember nemesebb lényé mély álomba merülve szenderegne.” Megszívlelendők Kölcsey eme szép szavai: „Szakadatlan boldogság az emberiség tiszta érzelmeit kifejteni nem hagyja. Balsors érezteti velünk, hogy emberek vagyunk, s önfájdalmunkban tanuljuk tisztelni a szerencsétlent; önfájdalmunkban ismerjük meg a nemesített vonást, mit a tiszta lelkű szenvedő arczán keserv és küzdelem nyomul hagytanak. Ezért áll a szenvedő oly közel embertársaihoz; ezért ad és vesz viszonzérmek közt szánó keblet és vigasztalást; ezért talál részvevőket kínaiban és részvevőket örömeiben, ha bújja szétoszolván, a felette tisztuló égre szemét bánat könnyei nélkül emelheti”. Nagyon gyakran lehet hallani szerencsétlen szenvedő emberek szájából, hogy csak más emberek fájdalmai enyhítésében, közügyi jótékonyág előmozdításában lelnek vigaszt és örömet.

(Folytatása következik.)

Elmélet és gyakorlat.*)

Gyakorlati mintaleczkémhez egy-két megjegyzést kell előre bocsátanom. A „Népnevelők Lapja“ 1885-ik évfolyamában behatóan ismertettem Herbart-Ziller rendszerét és kritikai megvilágításban, azt hiszem, kellőképen kimutattam akkor, mit és mennyit fogadhat el abból a rendszerből a népiskola, minek veheti a gyakorlatban is nagy hasznát és melyek ismét azon részek, melyek az elméletben igen, de a praxisban helyüket meg nem állják. Herbart bölcséleti szellemének és Ziller tanítói ügyességének ereje *reánk nézve* ott nyilatkozik meg legközelebről, *midőn a methodikai egységre való törekvés* sarkalatos elvét állítja föl. Hogy miben áll a methodikai egység, annak bővebb fejtegetésébe itt újból nem bocsátkozhatom, de lényegében megismertetni szükségesnek tartom azért, hogy mintaleczkém, mely az özönvíz előtti korból ránk maradt chablonszerű formáktól eltér, megérthetővé váljék azok előtt, kik Herbart-Zillerrel és az általuk alapított iskolával még nem foglalkoztak.

A psychologia megvilágítása mellett tanításunk folyamata alatt növendékünk lelkében a szellemi működés kettős irányát figyelhetjük meg. Midőn a tanító bármely tantárgynak bizonyos meghatározott részletével, például a földrajzból a sziget fogalmával meg akarja ismertetni növendékeit, felkölti bennük az érdekeltséget; a tanítvány e tárggyal foglalkozni, a tananyagba elmélyedni kénytelen. Ezen állapotban a növendék lelkében különböző benyomások támadnak, a tanítvány különböző észleletekkel gazdagodik, különböző fogalmakat nyer, melyekkel eddig nem bírt. *Ez az apperceptio, a jelzett szellemi működés első iránya.* De mialatt a lélek ezen első irányban működik, a gyermekben már meglevő rokonfogalmak hozzáfűződnek az új fogalomhoz, ezt megvilágosítják, megkötik, kiegészítik, magukkal egybefűzik. *A szellemi működés iránya a következtetés, vagyis az abstractio törvénye.*

De hát okvetetlenül szükséges-e, hogy midőn növendékünk a tárgyi fogalmat percipiálta, lelkét más irányban is működésbe hozzuk, hogy tiszta ítélletre juthasson. Határozottan szükséges, mert ha a tanító valamely tanítélet, szabályt, magyarázatot készen nyújt s az nem a gyermek szellemi működése következtében érlelődik meg: tanítása meddő marad. Az ily elszigetelt fogalomhoz már meglevő régi fogalmak nem járulhatnak s így az abstractio létre nem jöhetvén, puszta szavakat mondottunk, melyek mielőbb elhalványulnak s később egészen kivesznek.

Nyilvánvaló tehát, hogy a nevelőoktatás minden fokán minden tanítói ténykedésünk alkalmával feladatunk, hogy először bizonyos tárgyi fogalmakat adjunk (apperceptio) és hogy másodsor a nyújtott fogalmakból az általános igazságokat növendékeinkkel levonassuk (abstractia).

Hogy azonban növendékünk jelzett szellemi ténykedését megkönnyebítsük, előmozdítsuk, a tanítónak kötelessége, hogy a tanítás minden egyes fokán, minden tantárgyát egyes lehető kis szakaszokra feloszassa. *Ezen egyes beosztott részleteket* Herbart—Ziller után *módszertani egységeknek* neveztem el.

Midőn tanítási ténykedésünket a módszertani egységre fektetjük, a tanóra kezdetén mindenekelőtt ki kell tűznünk a cél, melyet elérni akarunk pl. „A mai órában meg fogunk ismerkedni az ősmagyarok életmódjával“. A célnak ezen kijelölése fölülte fontos, mert 1. *növendékünket várakozó helyzetbe juttatjuk, pedig maga e várakozó helyzet, vagyis növendékünk hangulata a tanítás kedvező eredményét nagyban elősegíti.*

*) Szemelvény a Barna Jónás polg. isk. tanár és tagtárs „A történet anyaga és módszere“ című pályanyertes művéből.

2. *Növendékünket azon gondolatkörbe helyezzük, mely tanításunk keretén belül esik* és mindenestre már a cél kijelölése által előmozdítjuk, hogy az újabb fogalmak nyújtása közben azok a már meglévő régi fogalmak által tisztább alakot nyernek.

3. Felkeltjük a gyermek akaraterejét, mert cél kijelölése híján akarat sincsen. Ha növendékünk lelkét mindenféle keresztkérdésekkel kifárasztjuk, a nélkül, hogy tulajdonképen tisztán sejtené, mi ezen szellemi barangolás célja, természetes, hogy az érdeklődés hiányában a szellem is csákhamar kifárad. Az ily módon nyert eredményt semmi összefüggésbe nem tudja hozni régibb ismereteivel, az ily tanítás ép oly kevésbé gyümölcsöző, mint a sziklára szórt mag, hol csirázásra alkalmas talajt nem talál.

A cél kijelölését a tanítás ténykedésének kell követnie és pedig úgy, hogy minden módszertani egység feldolgozásában öt egymásra következő fokozatot állítunk fel. (Jelen mintaleczkémben a két első fokozatot egybevettem, a minthogy egyáltalán a felsőbb osztályokban a tanító ügyességétől, belátásától függ, hogy két-két fokot együttesen is tárgyaljon.)

Az első fokozat abban áll, hogy a gyermek lelkében a már meglévő régibb rokonfogalmakat felébresztjük, miáltal az újabb fogalmak számára a kedvező talajt mintegy előkészítjük. „Csak midőn a régibb rokonképzetek egész mennyiségével találkozik az újabb képzet, csak akkor fog az újabb fogalom bevésődni a gyermek lelkébe“, mondja Ziller. Gyakorlati tanításomban tehát azért állítok fel összehasonlítást a zsidó patriarkák és az ősmagyarok között, mert vagy már a megelőző osztályban, vagy a történeti tantárgygyal párhuzamosan a hittani órákban megismerkedtek már növendékeink a bibliai alakokkal és eseményekkel.

Miután az első fokon ily módon az újabb képzetek számára a talajt kellőképp előkészítettük, methodikai feldolgozásunk *második fokára* jutunk, mely abból áll, hogy növendékünknek *a tulajdonképeni új anyagot* adjuk, mely természetesen külső alak és benső tartalomra nézve a gyermekek korához, érettségi fokához idomúl. Ha ily kellő alaposággal adjuk az új ismeretet, foglalkozva és foglalkoztatva egyszermind, akkor könnyűséggel átmegy a növendékünk birtokába és teljes biztonsággal adja meg feleleteit ismétlő kérdéseinkre.

Most következik *tanításnak harmadik fokozata*. Ez abból áll, hogy a növendékünk lelkébe ültetett újabb fogalmak a régiakkal, az újabb ismeretek a már meglévőkkel feldolgozás, összehasonlítás által összeforrasztandók. Az újabb ismereteknek a régi ismeretekkel való összehasonlítása két oknál fogva szükséges. Először, hogy gondolatkörében létrejőjjön az *egység*, és másodsor, hogy a nyert egységből *az általános igazságok* kidomboródjanak.

De épen azért, mert minden egység általános igazságokat tartalmaz, át kell térnünk tanításunk *negyedik fokára*, mely a lévezetés, az abstractió törvényén alapúl. Az abstractió feladata, hogy az általunk nyújtott újabb fogalmakból levont igazságok a már előbb ismert fogalmak igazságaival összehasonlítottván, az eredmény *általános igazsággá, szabálylyá, életigazsággá* tömörüljön a gyermeki lélekben.

De tanítási ténykedésünk még ezzel befejezve nincsen. A tudásnak egymagában csekély az értéke. A tudásnak csak akkor van valódi becse, ha általa ismereteink gyakorlati alkalmazására leszünk képesek. *Arra képesíteni a növendéket, hogy minden egyéb ismeretét gyakorlati alkalmazásba hozhassa, az ötödik fokozat feladata*. A gyakorlati alkalmazást is tanulni kell, sőt, miután minden tanulásnak csakis ez a tulajdonképeni célja, természetes, hogy a gyakorlati alkalmazás tanítására a legnagyobb súlyt kell fektetnünk.

Összefoglalva a mondottakat, azt látjuk, hogy minden módszertani egység methodikai feldolgozásánál a következő öt fokozat tartandó szem előtt:

1. Előkészítés, vagy bevezetés. (Analysis.)

2. Az új tanítási anyag ismertetése. (Synthesis.)

3. Az újabb képzetek egymás közötti és régibb képzetekkel való összehasonlítása. (Associatio.)

5. Az általános igazság levonása, rendszerbe való fűzése. (Abstractio.)

6. A nyert ismeretek gyakorlati alkalmazása. (Methodus.)

Ezeknek előrebocsátása után merem hinni, hogy a rendes formáktól eltérő mintaleczkémbe bemutatott céltudatos tanítás előnyei első meghallgatás, vagy elolvasásra is teljesen igazolják azon követelésemet, hogy a tanítás eddigi merev chablonjától eltérni égető szükséggé vált. A scholasticismus idejéből reánk maradt hagyományokkal nemcsak szóval, de tanítási eljárásunkban is szakítanunk kell. Igaz, hogy ez első sorban a képzőintézetek feladata. Meddig kell várnunk a szellemre, mely ezeket teljesen reformálja?

A tantárgyak egybekapcsolásáról.

A jelenkori pedagógiai gondolkodás fő problémáját e szóban foglalható össze: egység. Egyesíteni a különmemű benyomásokat a növendék személyiségében, ez a nevelő törekvése; egyesíteni a különmemű tananyagokat az erkölcsiség érdekében, ez a didaktika törekvése. — A tantárgyak két főcsoportját különböztetik meg, egyike a humanis; másika a reális tárgyak csoportja. Amazoknak uralkodó eleme az érzület, emezeknek pedig az értelem. A kik tananyagok útján akarnak nevelő hatásokat gyakorolni, azoknak az egység eszméjéhez képest, mint a vegyésznek, oly óvatossággal kell a különmemű tananyagokat egységes tantervvé szervezniök, hogy a különböző irányú érdekek a lélekben visszavonást ne okozzanak, hogy a lelket szét ne szórják, hanem egységes szervezetöknél fogva a lélek egyensúlyát fenttartsák. Egy példával szolgálok arra nézve, mikép lehet egy tisztán érzületi és egy tisztán értelmi anyagot úgy összekapcsolni, hogy ez egyesítés folytán mindkét anyag kölcsönösen egymás szolgálatába lép.

A számtanból tanítandó lenne:

$3-2=1$. Ez tisztán intellectualis anyag. Egy gyermekmese pedig 3 pillangó testvéri hűségét beszéli el, melyeket játszás közben nagy eső lepett meg; 2-nek, a pirosnak és a sárgának a tulipán menhelyet ajánl fel, de azok inkább az esőn maradnak, semhogy testvérüket, a fehér lepkét egyedül hagyják az esőn. — Ez kiválólag érzületi anyag.

Ha e mese megelőzte a $3-2=?$ tanítását? akkor a tanító az iménti momentumot veszi a számbeli induktio alapjául:

Ha a 2 lepke nem lett volna hű a 3-ikhoz és a tulipán ajánlatát elfogadják, akkor a szegény fehér lepke egyedül maradt volna az esőn: $3-2=1$.

A számtani felfogás nyer erőben, mivel a felidézett részvételi érzelmek a felfogást mintegy áthatják és emelik; de viszont a mesebeli helyzet is nyer világosságban, mert a helyzetben levő számbeli viszony kifejtése által a helyzet maga is élesebb vonalokban áll előttünk.

Hogy a humanis anyagoknak a reális anyagokba való beszövése, mily fontos didaktikai eljárás, azt így is bebizonyíthatni:

Elismert lélektani törvény az, hogy a tanulás nem tisztán az ész dolga, hanem az akaraté is. Az akarat pedig az érzelmek uralma alatt áll. Magának a tisztán értelmi munkának érdekében áll tehát, hogy oly elemeket szőjünk a tananyag közé, melyeknek felelevenítése a lélekben az akaratot táplálja. Egy költeményből, egy történelmi jelenségből, szóval érzületi anyagból szálakat kell beleszőni még a tisztán értelmi anyagokba is. Aranyszálak ezek, mert átvillogtatják az akaratot a lelki működésen. Igen fontos mozzanat ez az oktatásban. S mekkora hordereje van e szerint ama eljárásnak, mely az

egész tanterv közepére egy oly anyagot állít, mely érzületi gazdagságánál fogva valamennyi tantárgyat mintegy belső élettal látja el. Ha ez elv keresztülvitele sikerül, akkor az egység problémája legalább az oktatásra nézve meg lesz oldva. Egyelőre ajánlom mindazoknak, kik velem együtt a tanítás egységes volta iránt bizalommal és reménynyel viseltetnek, hogy a tananyagoknak minél több oldalú egybekötésére, minél számosabb alkalmat kereszenek.

E.

Országos tornaünnep.

1891 május hó 15-án piros pünkösd második napján volt a magyar tanuló-ifjúság első országos tornaversenye, mely a viszonyokhoz képest a lehető legjobban sikerült. Összejött hazánk minden és legtávolabb részéből az edzett ifjúság színe-java.

Már jóval 8 óra előtt nagy élénkség uralkodott a Károly-körúton, mert az ott levő Károly-kaszárnyában gyülekeztek az egyes intézetek növendékei, tornatanáraikkal élükön.

A Károly-kaszárnya téres udvara hullámzott volt a legkülönbözőbb színű egyenruhás tanulóktól, melyek közül különösen kiváltak díszes uniformisukkal a Ferencz-József internátus s a VII. ker. áll. gymnázium (Klauzál-u) növendékei. Részt vettek a fővárosi tanintézetek majdnem teljes számban és 71 vidéki tanintézet.

Pontban 9 órakor Hegedüs Sándor orsz. képviselő és az orsz. tornaegyesület elnöke személyes vezetése és elrendezése mellett vonultak ki az intézetek a Károly-kaszárnyából díszes zászlóikkal és intézetüket jelző tábláikkal. Sok intézetnek saját dobosa és trombitása is volt. Két katonazenekar magyar nótákat harsogtatva haladt velük.

A díszes, impozáns menet az Andrássy-úton haladt a városligeti mesterséges jégpályáig, hol tömegesen nyüzsgött, mozgott a közönség. Az emelvényeken apák, anyák, kíváncsiak és ügybarátok foglaltak helyet, kik mindannyian bátorító mosolylyal fogadták az érkezőket.

Hivatalból jelen voltak: Csáky Albin gróf, vallás- és közoktatásügyi miniszter, az orsz. tornaünnepély kezdeményezője, ki ezen eszméjeért az ország hálás elismerését és köszönetét érdemlí meg. Jelen voltak továbbá: Berzeviczy Albert és Gromon Dezső államtitkárok, dr. Markusovszky Lajos, Szathmáry György, Ribári József, dr. Klamarik János miniszteri tanácsosok, Lévy Ferencz, Leövey Sándor, Szüry Dénes min. oszt. tanácsosok, Firczak Gyula s mások.

Pontban 11 órakor kezdődött az ünnepély, a midőn t. i. az egész 4000 főnyi ifjúság folyton balra nézve a miniszter előtt elvonult. Ezen felvonulás a legjobban sikerült. Élvezet volt látni az ifjúság szép és feszes magatartását, egyöntetű lépéseit, a tornaingek, övek, sapkák és egyenruhák színpompáját.

A felvonulást követték a csapatok gyakorlatai, osztályok szerinti szabadgyakorlatok s katonai rendgyakorlatok, melyek pompásan sikerültek. Pompás látványt nyújtott az az ezer meg ezer egyöntetű szabályossággal mozgó meztelen kar. Csakis a legszélső csapatok okoztak némi zavart, de ennek sem ők, sem tanáraik nem voltak okai, hanem az, hogy távol állván, a vezényszót nem igen hallották. E távol álló csapatokat jövőben nem szóval, hanem jelek által lehetne vezényelni és pedig legcélszerűbben, ha egy emelvényen álló tornatanár egy kis zászló legyintésével jelezné a gyakorlat kezdetét és ugyanígy a gyakorlat végét. Érdekes volt, hogy az ifjúság minden előleges közös főpróba nélkül végezte szabadgyakorlatait, mivel az előző napon a rossz időjárás folytán a próbagyakorlat elmaradt.

A közös gyakorlatokat követték az egyesek versenyei futásban, magas ugrásban, gerelyvetésben stb.

Ezek végeztével Hegedüs Sándor bejelentette a miniszternek a győzteseket, kik a jutalmat Csáky Albinné saját kezéből kapták.

A jutalmak és díjak kiosztása s a miniszter lelkes búcsuszavai után az ünnepély véget ért.

Még csak néhány megjegyzést akarok e sorok végére iktatni. Buzdítóan fog ezen ünnepély úgy az egyes tornatanárookra, valamint az egész tornázó ifjúságra hatni, de szerény nézetem szerint nem ártana jövőre a tornázó ifjúságot 2 részre osztani és a budapesti és vidéki ifjúság versenyét külön-külön megtartani, mert úgy tapasztaltam, hogy a vidékiek közt a féltékenység jele tört ki; azt állították, hogy egyes versenyekből végkép ki lettek zárva. A vendégeket illető elsőséget is hangoztatták. Jövőre talán célszerűbb volna a versenyt a vizsgák után megtartani, mi által országos zárünnepély jelleget nyerne. Tapasztaltuk ez alkalommal azt is, hogy a május szeszélyes, esős és hideg. A fiatalság a pünkösdi vasárnap délelőttjén nem is tarthatta meg a közös próbát a rossz idő miatt; másnap pedig igen szeles, kellemetlen, hideg időben gyülekezett. A kivonulásnál a zsengebb korú gyermekeknek csak úgy vaczogtak a fogai a katonazene taktusa után. A tornázás alatt pedig epraja-nagyja kimelegszik és a gyors lehűtés folytán a legnagyobb veszélynek lehet kitéve. Ki lehetne terjeszteni a tornaversenyt legalább a budapesti elemi felsőbb osztályokra is, mert ezek tornavizsgái iránt nagyon csekély az érdeklődés, dacára annak, hogy a jó és kellő alap legelső tényezője a későbbi kiképzetésnek és ügyességnek. Ezen zsengebb korú ifjaink mozgékonyasága és szép magatartása, azt hiszem, nem kevésbé érdekelné a nagy közönséget.

Weisz J. Kálmán

Dr. Kohn Sámuel jubileuma.

Megvallom, nem kis aggodalommal néztem tiszteletbeli elnökünk jubileuma elé, s egyesületünk tagjaival ez ügyben folytatott beszélgetésem egyáltalán nem kisebbitte félelmemet.

A kit annyian szeretnek és tisztelnek, ki „negyedszázadig tartá vállán, mint Atlasz az eget, a nemzetiségnek ügyét“ kit hosszú papi működése alatt kortársai, hitfelei, tanítói egyaránt öveznek körül ragaszkodásuk jelleivel, ki a vallásos élet felélesztése, az istentisztelet rendezése, a zsidó magyar történetírás megteremtése által örök érdemet szerzett; kinek önzetlensége, nyájas, lekötelező modora, párját ritkító szerénysége, eszményi családi élete tiszteletet parancsoló: miért, hogy országos ünneppé nem avatták lelkipásztorkodásának negyedszázados évfordulóját?

Kimondom őszintén: az ünnepelet iránt érzett kiváló tiszteletem s őszinte szeretetem úgy kívánta volna, hogy fényes ünnepségek jelezzék e kiváló napot; szerettem volna belevonni mindazokat, kiknek érdekében akár a vallás vagy tudomány, akár a jótekonyság vagy „Kiddús Hasém“ terén annyit fáradozott; szerettem volna belevonni magyarországi hitfeleink összeségét.

Napok multak s nyoma sem mutatkozott a készülöben levő ünnepségeknek. A fővárosi sajtónak tudomása sem volt az oly sokakra nevezetes napról. Nem volt rendező-bizottság, nem tartattak értekezletek, de még az ünnepeletet sem értesítették arról, hogy egyik, vagy másik küldöttség tisztelegni fog nála.

S még is áldom az eszét azoknak, kik nem vitték a jubileum ügyét a nyilvánosság elé. Oh, mennyivel meghatóbb lett az ünnepély ép az által, hogy a véletlenség színét hordta magán, hogy nem látszott meg rajta az ügyes rendező keze.

Mily jól eshetett s mennyivel inkább volt megfelelő a szerény ünnepelt intenczióinak a tudat, hogy széles e haza zsidósága nem parancsszóra, agitációnak következtében, de benső sugallatára hallgatva jött hozzá tiszteletét kifejezni.

S eljöttek mind!

Ünnepelt-díszelnökünk a május 25-iki napot is csak úgy kezdé, mint máskor. Gyönyörű könyvtárában foglalatoskodott, midőn 10 óra tájban hatalmas kocsirobaj zavarta meg munkájában, melyhez másnapig bele sem foghatott.

Megkezdődött a küldöttségek felvonulása. Minthogy egyiknek a másik érkezéséről tudomása nem volt, többen is találkoztak az előcsarnokban. De nem volt nagy baj. A várakozókat díszelnökünk művelt lelkű felesége, bájos két leánya s derék fia halmozták el szeretetreméltóságukkal.

Úgy illenék, hogy az ünnepeltnek érdemeit e helyütt is méltassam. Erre én képtelen vagyok. De felsorolva a hozzájött üdvözlőket s előadva az azok által kiemelt érdemeket, hű képét nyerik olvasóink díszelnökünknek.

Wahrmann Mór, országgy. képviselő s hitk. elnök, hitközsége képviselőjében az *ékes szavú szónokot, a jámbor és önzetlen zsidó papot, a lelkiismeretes tanítót;*

dr. Neumann Ármin országgy. képviselő, a kézmű-egylet elnöke, a zsidó iparosok öszinte barátját, a munkásságra buzdító nevelőt;

főt. Bloch Mózes szemináriumi igazgató a zsidó hittudóst;

Reusz Károly, a Chevra Kaddischa elnöke, az özvegyek és árvák vigasztalóját;

Deutsch Sámuel, siketnéma-intézeti elnök, a siketnéma-intézet buzgó iskolaszéki elnökét;

Deutsch Jakab árvaházi elnök az árvaiügy lelkes barátját;

Herzl Mária izr. nőegyleti alelnök a szegénygyámolítás legmelegebb barátját;

Stern Mór képezdei tanár a tanítók hívét üdvözölték benne.

Jöttek tisztelegésére ezenkívül a pesti izr. hitközség hivatalnokai, rabbinátsusa, tantesülete, az izr. fiárvaház kilépett növendékeinek köre, a fiárvaházi tantestület, valamennyi jótékonyági egylet, egyesek, tanítványok s jött végre egyesületünknek tömeges küldöttsége is, melynek nevében elnökünk a következő beszédet mondotta:

Főtisztelendő rabbi úr!

Mélyen tisztelt díszelnökünk!

Mély tisztelet és kimondhatatlan örömtől áthatva, bátorkodunk Főtisztelendőségéhez az orsz. izr. tanítóegyesület nevében közeledni, hogy 25-öd éves papi jubileumához üdvözljük

Az isteni Gondviselés főtisztelendőségedet nagy és fenséges misszióval bízta meg, midőn ezen díszes és magas polczra emelte, melyen immár 25 éve, hogy aranytiszta jelleme, lelkes hazafisága és mély tudománya által fényt vet a hazai zsidóságra. Nagy és fontos hivatást ruházott rá, midőn lelki pásztorává emelte egy oly községnek, mely hiveinek számára, műveltségére és politikai súlyárnézve elsőrendű község Izraelben. De minél fényesebb tehetségek igényeltete nek egy ily hivatás betöltésére, annál önérzetesebben pillanthat vissza 25 évi papi működésére, mely hosszú sora a szerzett érdemeknek, szakadatlan lánczolta a fényes sikereknek. Ugyanis minden haladás, mely ezen községben a lefolyt 25 év alatt följegyezhető, Főtisztelendőséged nevéhez fűződik, minden eszme, mely kulturai fejlődését megtermékenyítette, főtisztelendőségedtől indult ki, vagy közreműködése által vált testté. Lelje jutalmát a közszeretet és tiszteletben, mely nagyrabecsült személyét és kedves családját környezi.

Szeretve tisztelt díszelnökünk! A pesti hitközség e lefolyt korszakának történetében egyik legfényesebb lapja az lesz, a melyen Főt. papi és irodalmi működése meg lesz örökítve. Én e perczen tevékenységének csak egyik mozzanatát akarom kiemelni, hogy sokoldalú elfoglaltsága mellett, díszes állásában

is, melynek elméjének minden gondolatát, szívének minden dobbanását szenteli, sem időt, sem fáradságot nem kimélt, hogy szerény egyesületünk érdekeit előmozdítsa. Főtisztelendőséged egyesületünk iránt létezése óta meleg rokonszenvet tanusított, rendes és válságos időkben oldalunkon állt; de jószágának leghőbb sugarait most érezzük, midőn azon czélt tűztük ki magunk előtt, hogy elárvult gyermekeinknek szerény, de biztos menhelyet alapítsunk. Messze távol vagyunk még a czéltől, de az első lépést sem tehattük volna megközelítéséhez, ha főtisztelendőséged pártolása iránt eleve biztosak nem vagyunk. Mily melegen karolta föl az eszmét, hogy érette összeköttetésének, befolyásának egész súlyát latba vetette, azt csekelységem legjobban tudja, tanuja lévén annak, hogy oly ajtókon kopogtatott, melyek nekünk örökké zárva maradtak volna. Áldja meg érette az özvegyek és árvák Istene. Adja az ég, hogy családjának, tisztelőinek és a hazai zsidóság örömeire pályájának 50-ed éves jubileumát is megérje testi és lelki épségben.

A jubiléus ékes szavakban kifejtette, hogy ha egy cím büszkévé teszi, úgy a tanítóbarát címe az Ő eddig csak jó szándékkal volt az egyesület iránt, de ha Isten segítségével nemsokára együtt jubiléálni fogunk, tettel is be fogja bizonyítani a tanítók iránti barátságát. Erre ismételten is kezet fogott a küldöttség egyes tagjaival, mire tekintettel a még mindig nagy számmal jelentkező gratulánsokra, távoztunk.

Egész garmada sürgöny és levél a vidékről arról tanuskodott, hogy a jubiléus lelkipásztor érdemei a főváros mesgyéjén túl is mily ismeretesek.

A szép napot a lelkészi lak kertjében Ney Dávid operaénekes s a templomi kar által rendezett hangverseny zárta be.

Rövid ismertetésem elnökünk által mondott azon óhajjal zárom be: vajha huszonöt év múlva, ünnepelt díszelnökünk testi és lelki épségben fogadhatná üdvözlésünket akkor is.

Árvai Béla.

Bischitz Dávidról.

Különös véletlene a sorsnak, hogy azon évben, midőn monarchiánk egy részében ifjuságunk virága vérével áztatta a földet (1866), a jótékonytalanság talajából a szeretet legszebb virágai fakadtak, hogy megelőzőleg s távol minden okozati összefüggéstől az emberirtó háborúval, a társulási szükség köztudalommá vált s egyesületek alakulásában érvényre jutott. Ez évben létesült hazánkban a legtöbb egyesület. A pesti izr. nőegylet is ez évnek szülöttje s első áldozata, melyet a humanizmus oltárán bemutatott, úgyszólván programmon kívül, a szerencsétlen háborúból hazatérő sebesültek ápolása volt. Május 11-én tartotta 25-öd éves jubileumát, s mi sem természetesebb, mint hogy ezen ünnepély imponáló ovációvá lett, akkor még időhöz kötött, de most örökös elnöke Bischitz Dávidné ő nagysága iránt. Hiszen ő állott bölcsőjénél, az ő 25 évi elnöksége alatt nőtt, izmosodott s lett azon mintaintézmény, mely Európában ritkítja párját. Fennállása óta közel egy millióhoz fordított jótékony czélokra. A hány faja van a nyomornak, az emberiség ezen legsötétebb ellenségének, annyi ága az ő működésének. De legnagyobb alkotása a leányárvaház. Itt a szegény árvaleányokat élelmezik, ruházzák, iskolázzák, keresetképesé teszik és kiházasítják. Igenis kiházasítják. Ebbe csúcsosodik Bischitzné gondolkodásának fenköltése, gyakorlati észjárása és fényes adminisztratívus tehetsége. A kiházasítási alap az ő legsajátabb műve. A ház, melyben e boldog szerencsétlenek tanyáznak, a főváros legegészségesebb helyén fekszik, kívül-belül a legnagyobb rend, csin s hollandi tisztaság, az esztetikai nevelés ez alapföltételei. Hogy ezen kombinált nevelési terv nem egyedül Bischitzné okos eszének a terméke, hogy a bonyolódott igazgatási gépezetet nem egymaga

mozgatja, magától értetődik. Idő során egy egész szövetkezete a nemes hölgeknek, a pesti izr. hölgyvilágnak színe-java, Herzl Mária alelnök, Wahrmann Jené stb. hozzácsatlakoztak. De semmi sem illusztrálja jobban e ritka nő szellemi felsőségét s páratlan tapintatát, hogy 30—40 társadalmilag vele egyenrangú hölgy önkényt engedi magát át vezetésének, s hogy közte s a választmány között soha egy percze az összhang meg nem zavartatott. Ha a fentiben megkísértettük egyleti működésének halvány képét rajzolni, evel emberbaráti tevékenységének csak egyik oldalát tüntettük fel. Ő egyszersmind Hirsch báró magyarországi alter egoja. S hogy ebben a minőségben hány családot, neves és névtelen embereket mentett meg az elmerüléstől, azt csak az irgalom istene tudja, ki minden jó tettet számba vesz. Pedig ő feleség és anya is, s a hitvesi és anyai kötelességek teljesítésében őt senki sem mulja felül. Külső megjelenésében igazi magyar úri asszony. Erre vall előkelő magatartása, keresetlen modora, mesterkéletlen beszédmódja . . . . . Az ünnepély lefolyásáról csak annyit, hogy az nemes egyszerűséggel, minden különös külső pompa nélkül egy közgyűlés keretében megtartatott. Legszebb díszje a díszes közönség volt. Főbb mozzanatai: Bischitz Dávidnének örökös elnöknek megválasztása s dr. Kohn beszéde. Ez egyike volt ama hatásos alkalmi szónoklatoknak, melyekben e fényes hitszónok remekel. De a mi előadásában általánosan feltűnt, az hangjának csengő érczessége és zengzetes-sége. A ki dr. Kohnt csak a kultusz-templomban hallotta, annak fogalma sincs hangjának szingazdagságáról.

Bischitz Dávidnét fejedelmek kitüntették rendjelekkel; a nagy közönség tömeges megjelenésével róttá le a tisztelet adóját; tőkepénzesek nagy alapítványokat tettek nevére; mi ezennel az elismerés szerény koszorúját teszszük lábaihoz. Ó.

A „Magyar-zsidó tanítók árvaháza“ ügyében.

Az alapítandó „Magyar-zsidó tanítók árvaháza“ ügyében az Értesítő májusi számában, valamint a napilapokban is megjelent lelkes felhívás minden hazai zsidó tanító keblét örömmézzel és szép reménnyel töltötte el. Végre-valahára ez ügyben is a tett terére léptünk.

Jól tudom, hogy az árvaház létesülése egyhamar nem történhetik s hogy ehhez idő, sok munka, sok kitartás kell; de bizalommal s bátran ki merem mondani, hogy a magyar-zsidó tanítók árváinak otthona nemsokára létesülni fog, mert hála Istennek: *ki ló álmón Jiszroél!* nagy azon nemeslelkű, jószívű hitrokainknak száma, kik a részvétet majd *tettel* is fogják tanusítani.

Ha számos, nagy lélekkel és nagy anyagi erővel is bíró magyar hitsorsosainkat a fölött tanácskozni hallanám, *miképp tehetnék magukat ez idő szerint dicsőkké, halhatatlanokká*, szent és lélek mélyéig ható lelkesedéssel arra ösztönözném és kérném őket: *állítsanak föl a magyar-zsidó tanítók árvái számára árvaházat!*

Nekem szívem mindig elszorúl s a vér arczomba szökik, ha az utczákon csatangoló rongyos, szárnalmas kinézésű árvákat látom — *hát a zsidó tanítók árvái is ily szomorú sorsra jutnak?* Szegény gyermekek tehetnek-e róla, hogy atyjok *zsidó tanító* volt?!)

Ezt nem nézhetjük tovább közönyösen. Ezen segíteni kell. Itt valóságos életmentésről van szó. Saját testvéreink árváinak fizikai és erkölcsi élete megmentéséről!

*) A nem zsidó tanítók árvái a tanító kországos árvaházába vétetnek föl. Zsidó gyermek, ha szereti vallását, oda nem mehet. K. S.

A mire mindenekelőtt szükségünk van; ez az elhatározás szilárdsága, az erők egyesítése s a kitűzött célra nézve a kellő „egymásután” megállapítása.

Hitem és meggyőződésem szerint az első erőteljesen felkarolt cél más nem lehet, mint hogy *ez ügyben is mi magunk jó példával járjunk elől és b.-gyarmathi derék kartársaink példáját követve adóztassuk meg önmagunkat a létesítendő árvaház alapjának javára.* Ha a hitközségek és ezeknek egyes jómódú tagjai látni fogják, hogy a szegény tanítók is iparkodnak filléreiket az árvaház oltárára letenni, akkor majd ők is sietni fognak az árvaház ügyét melegen fölkarolni.

Én részemről ezennel egyesületünk árvaalapja javára *ötven* forintot ajánlok föl, mely összeget tiz év alatt öt forintos részletekben fogok beküldeni.

Akár ábrándozónak mondjanak, — mindegy; de én le nem mondok arról a reményről, hogy az ezer magyar-zsidó kartársam közt fog találkozni legalább 500, kik, ha még oly nehézséggel jár is, *példaadás okáért* évenként egy-két forinttal fognak járulni az alap gyarapításához.

Tegye meg ki-ki a mit tehet saját körében s nem hosszú idő alatt állni fog egyesületünk és felekezetünk dicsőségére a *magyar-zsidó tanítók árvaháza!*

S.-A.-Ujhely, 1891 május 13-án.

Knopfler Sándor.

Magyar zsidó tanítók árvaalapja.

Midőn egyesületünk árvaalapja javára e hó folyamában begyűlt adományokat nyugtázni szerencsém van, kimondhatatlan örömmre szolgál a t. tagtársaknak jelenthetni, hogy nemes ügyünk iránti érdeklődés úgy a fővárosban, mint az ország különböző vidékén folytonosan fokozódik; melynek látható eredménye nemcsak az alább közölt nyugtázásban mutatkozik elég fényesen, de utalhatok mindama számos értesítésre, mely a vidékről a gyűjtés folyásáról egyesektől hozzám érkezett, és utalhatok azon körülményre, hogy sokan már újabb gyűjtőívet és új bárczakönyveket is kértek tőlünk. Hogy csak egy-kettőt említsek: Reif alelnök úr gyűjtőíve megtelt az adakozók névsorával s már a második íven folytatja lelkes fáradozással az alap gyűjtését, Lederer tanár urnak már a negyedik gyűjtőívet szolgáltatott ki a puchoi, holicsi, pécsváradi stb. tagtársak kifogytak a küldött bárczakönyvekből és újabbak küldését sürgették. A szigetvári izr. hitközség előljárósága bejelenté, hogy kész pártolótag gyanánt belépni és kötelezi magát egyelőre 5 éven át évenként 5 frttal járulni az egyesület tőkéjéhez, azonkívül pedig oda fog hatni, hogy az ottani nőegyesület is hozzájáruljon alapunk gyarapításához. Az eddig kibocsátott több mint 1500 gyűjtőívől még csak egyetlenegy érkezett vissza üresen. Méltán meg lehetünk tehát elégedve az eddigi eredménnyel és e megnyugtató tudat további buzdításul szolgálhat mindnyájunkra nézve, kik a magasztos eszme megtestesítésében közreműködünk.

1891 május hóban a gyűjtőíveken befolyt:

a) Alapító tagsági díj czímén:

Freistädtler Antal Budapest, (*Reif* tanár úr gyűjtései) 100 frttal, Latzkó és Popper Budapest 50, Ehrlich Mózes Budapest 50, Deutsch József I. Budapest 50, Haas és Deutsch Budapest 50 frttal, hatvani Deutsch Bernát Budapest (*Lederer* tanár úr gyűjtése) 50, Schweiger Adolf Budapest 50, Adler Lajos Budapesten 50 frttal. Összesen 450 frt.

b) Pártolótagsági díj czímén:

Kornfeld Zsigm. Budapest, évenként 6 frttal, megyeri Krausz Lajos, 5 évre előre lefizetve 25 frtot, Izr. hitk. Siklós, (*Kellner* Ign. siklósi tanító gyűjtése) 5 frt, (*Löwy* Mór, iglói tanító gyűjtése a következő négy:) Spitz Lipót Lócse 5, Izr. nőegylet Igló 5, Pollacsek Manó Igló 5, Feigenbaum József Pálmafalva 5 frttal. (*Reif* tanár gyűjtése a következők:) Ehrlich Mózes Budapest évi 10, Pollák Mór Budapest évi 10, Spitzer Gerzon Budapest évi 10, Deutsch József Budapest évi 10, Kohn és Milch Budapest évi 10, Popper István Budapest, 5 évre előre lefizetve 25 Latzkó Károly Budapest 5, Latzkó és Popper Budapest 5, Popper Sámuel Budapest 5, Trebits Ignác Budapest 5, Deutsch Sándor Budapest 4, Deutschmann és Feldheim Budapest 3, Munk Mór és társa 3, Kaldor Simon Budapest 3, Weisz és Guttmann Budapest 2, Friedmann Ignác Budapest 2, Krausz Mór 2 frttal. Összesen 170 frt.

Azonkívül pártolótagnak jelentkeztek: Izr. hitközség Szigetvár évi 5 frttal, Máday János Budapest évi 5 frttal.

c) Az árvaalap javára:

Wahrman Mór orsz. képvis. Budapest 200, Weisz I. Em. Budapest 100, idősb hatvani Deutsch József Budapest 50 frttal, megyeri Krausz Mayer Budapest (*Lederer* tanár gyűjtése) 50, Lederer Mari Budapest 50 frttal. A balassagyarmati izr. tanítótestület a felajánlott 100 frtból küldött 50, Rosenfeld Jakab Budapest 10 frttal. Szegvári Lázár Bernát Budapest (*Lederer* tanár gyűjtése) 10 frt. (Egyszersmind felajánlotta, hogy még két éven át fizet 10—10 forintot.) Lindenbaum Mór Budapest 5, Roller Árin Budapest 5, Blau Adolf Budapest 25, Havas József ügyvéd Szered 1, Kellner Ign. siklósi tanító gyűjtése 5, Altmann I. holicsei tanító gyűjtése az iskolában 5, Pollák Adolf Tarnóczán 1 frt 20 krral. (*Reif* tanár gyűjtése a következők:) Sauer József Budapest 25 frt, Balázs József Budapest 25, Brust Dávid Budapest 25, Herz Armin Budapest 15, Fürst Jakab Budapest 10, Herzka Gusztáv Budapest 10, Schlesinger és Engelsman Budapest 5, Weiner és Grünbaum Budapest 5, dr. Schreier Jakab Budapest 5, Mandl és Uferheimer Budapest 5, Katzburg Fülöp Bpest 5, Friedmann Budapest 5, Schlichta I. Budapest 5, Deutschmann és Feldheim Budapest 3, Hesz Izidor Budapest 2, Kohn Vilmos Budapest 2, Beck és Fon Budapest 2, Fon Dezső Budapest 2, W. V. Budapest 1, dr. U. Budapest 1 frt. Összesen 725 frt 20 kr.

E három czimen befolyt összeg kitesz	1345 frt 20 krt
Hozzáadva a mult hóban kimutatott ...	... .. 960 „ 41 „

Eddigi gyűjtésünk eredménye ... 2305 frt 61 kr,
melybe a vidéken elhelyezett összegek nincsenek belcértve.

Budapest 1891. május hó végén.

Tolnai J. Béla egyes. pénztáros.

Egy kitüntetett néptanító.

Szívemelő ünnepély folyt le e hó 12-én Liptó-Szt.-Miklóson a megyeház nagytermében. A liptó-ujvári nyugalmazott izr. néptanítónak, Eichner Mórnak, ki 47 éven át állott az emberiség szolgálatában, nagyszámú diszes közönség jelenlétében a koronás ezüst érdemkeresztet tűzték mellére. Liptó-megye főispánja, Kürthy Lajos, szép beszédben üdvözölte a 70 éves jubilánst. Örömének adott kifejezést a fölött, hogy a király ő Felsége alattvalóit vallás-és nemzetiség-különbség nélkül részesíti a megérdemelt kitüntetésben. A főispán örömmel említi, hogy rövid főispánsága alatt neki jutott osztályrészül ily érdemes férfinak a legkegyelmesebben adományozott érdemkeresztet álnyuj-

tani. Meleg kézzorítással kívánt a kitüntetett tanítónak hosszú és boldog életet.

Az ünnepelt tanító meghatottan köszönte meg a kitüntetést és kiemelés beszédében, hogy mindig hű alattvalója volt a királynak és a hazának. Mindig odatörekedett, hogy növendékei sziveibe a hazaszeretetet bevésse. Beszéde végén a királyt és a hazát éltette.

Kiszely Árpád kir. tanácsos és tanfelügyelő üdvözlő beszédében azt mondá, hogy a tanítók örömmel tekinthetnek az ünnepeltre, látván, hogy működésök a legmagasabb körökben is méltánylást talál. A tanító olyan, mint a gyertya, magát felemészti, hogy másoknak használhasson. A beszédek a hallgatóság lelkesen megéljenezte.

A kitüntetett életrajzából a következőket adjuk: Eichner Mór, mint fiatal ember, Dárdán nevelősködött, később Liptó-Szt.-Miklósra, az akkori minta-tanodába jött. Innen a szabadságharc szólította el, melyben tevékeny részt vett. A szabadságharc után Eichner Liptó-Ujváron alapított egy nyilvánossági joggal felruházott magán-intézetet. 40 éven át vezette Eichner eme mintaszerű intézetet, a hol számos orvos, ügyvéd, ujságíró, kereskedő sat. vetette meg jövőjének alapját.

Midőn az ünnepelt e napokban ülte meg 70-dik évfordulóját, nemcsak az ország minden részéről özönlöttek a szerencsekívánatok, de Ausztriából, sőt Németországból is kegyelettel jelentkeztek az agg tanférfi egykori növendékei. Mi tiszta szívből kívánunk a kitüntetett kartársnak hosszú és boldog életet. *)

Liptó-Szt.-Miklós, május havában.

Kacz Henrik.

LEVELEZÉS.

Máté-Szalka, 1791. május hó 20.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Mint tanító és mint egyesületünk v. val. tagja, ha lehetne mondani kétszeres viszhangját éreztem azon lelkes szózatoknak, mely a legüdvösebb eszme, a szegény tanítói árva-alap gyarapítására, támogatására hívják első vonalban azokat, kiknek érdekét lesz hivatva szolgálni az ügy diadalra jutása.

Élénken éreztem s érzem az elutasíthatlan kötelességérzet ösztökélő hangját, hogy én is kísértsem meg a legszentebb ügyből reám eső részt lerónni a nagy, magasztos cél egy homokszemnyivel támogatni, előbbrevinni.

Sokáig tanakodtam önmagamban, hogy mily irányban indítsam meg az agitációt? Mely oldal felé tegyem meg az első evező csapást? Mert tessék elhinni, könnyű a nagyobb város emberének, ki a nagy társadalmi osztályok egyik vagy másik körében mindig kedvező kilátásra számíthat. A kisebb helyek szűk köre hamar kifárad, kimerül a jótékony eszmék pártolásában, s bizony nem rokonszenvezik hamar azzal. Aztán meg a csekély intelligenciát kivéve nincs is egyáltalán érdeke a távol eső eszmék iránt.

A gyűjtés kevés eredménnyel biztatott, nem találtam tehát más módját, mint az alap javára egy multság rendezésének eszméjét.

Ámde nem mindenik város Miskolcz, a hol lelkes tanítótestület oly támogatásban részesülhet! Aztán meg sok helyen nincs is — tanító testület. Ez utóbbi eset áll bizony nálunk is, a hol mondhatni, egyedül állok. Egy ember pedig bizony nem sok reménységgel rendezhet multságot.

Kétséges helyzetemben arra határoztam el magam, hogy fenkölt lelkületű rabbinkat, az iskolaszék elnökét fogom felkérni, hogy az iskolaszéket nyerje

---

*) A mely kívánsághoz mi is tiszta szívből hozzájárulunk. Ha a dologról előbb vagyunk értesítve, egyesületünk is képviseltette volna magát. Szerk.

meg az eszmének, hogy azt magáévá tévén, saját aegise alatt rendezzen egy minden bizonynyal szép sikerrel biztató mulatságot. Grünbaum M. rabbi úr nemcsak hogy helyeselte az eszmét, de azt teljesen magáévá tevén, az iskolaszéket egybehívta, hol oly megható módon ecsetelte a tanító és elmaradó árvájának sorsát, hogy az iskolaszék, melynek sorában Szalkai Sándor, nagybirtokos, takarékpénztári vezérigazgató, dr. Czeizler, járási orvos, Gutman, takarékpénztári könyvelő, Feldman és Veisz tekintélyes kereskedők foglalnak helyet, egyhangúlag elfogadta ajánlatát, hogy az iskolaszék saját neve alatt fog egy mulatságot rendezni az izr. tanító árva-alap javára.

Mellékesen van szerencsém beküldeni a rabbi úr beszédét, kérve, hogy azt a példaadás kedvéért közölni méltóztassék.

Ez egész dologban talán rejlik némi tanulság, melyet az exempla trahunt elvénel fogva érdemes lesz dedukálni:

- a) nyerjük meg a reánk nézve szent ügynek pápjainkat;
- b) ugyancsak igyekezzünk az iskolaszéket az ügynek megnyerni, különösen, a hol tanítótestület hiányában nem elég imponáló arra egy tanító, hogy saját aegise alatt jó erszényt ígérő mulatságot rendezzen.
- c) igyekezzék minden kisebb, vagy nagyobb város tanítója mulatságrendezés által az eszme támogatását elősegíteni, a mi sokkal eredményesebb, mint a gyűjtés.

A mulatságról pedig, melyet az iskolaszék július 13-ára tűzött ki, annak idején be fogok számolni.

Midőn még a felől kívánom értesíteni a tek. Elnökséget, hogy a részemre küldött bárczafüzeteket megkaptam s e tekintetben is megindítottam már a munkát, mély tisztelettel maradtam alázatos szolgája

Herman József, főtanító, v. vál. tag.

A rabbi úr beszéde így hangzik:

Önöket, tisztelt uraim, szívből üdvözölvén, bátorkodom b. figyelmüket egy ügyre felhívni, mely első pillanatra hatáskörünkön kívül fekvőnek látszik ugyan, de mely fontosságánál fogva megérdemli, hogy hazánk hitközségei, de főleg az iskola barátai foglalkozzanak vele.

A napi lapok útján minden bizonynyal Önök, tisztelt uraim, tudomásul vették, hogy a zsidó tanítóság menhelyt létesíteni óhajt a zsidó tanítók hátrahagyott árvái számára. De mivelhogy saját erejéből nem teheti, országos egyesületének vezérférfiai e célból felhívással fordultak a hitközségekhez. Nem kétlem, hogy e felhívás mindenütt élénk visszhangra, fogékony szívekre és nyitott erszényekre talált. A zsidó tanító, a nevelés szent ügyének buzgó apostola, serény és fáradhatlan fáklyavivője a közmíveltségnek, méltó arra, hogy a zsidó társadalom megszabadítsa a hivatása közt reája nehezedő aggodalom ólomsúlyától: „Mi történik gyámoltalan gyermekeimmel, ha közülök a halál hirtelenül kiszólít?”

Megérdemlik azok, kik a magyar zsidóság gyermekeit nevelik, hogy ez árvaság keserű sorsát legalább némiképen enyhítsék.

Reményem, nem találok ellenvetésre, ha azt mondom, hogy e szent cél oltárára községünknek is kell filléreit letenni, hogy nekünk is tehetségünkhöz képest hozzá kell járulnunk, hogy az intézmény, mely a zsidó tanítók árváit védőszárnyai alá veendi, létesülhessen. De miképen, mi módon járulhatnánk hozzá?

Ismervén a gyűjtéssel járó sokféle kellemetlenséget, azt ajánlanám, hogy a létesítendő árvaház javára majális rendeztessék. Ha önök, tisztelt uraim, jobb és megfelelőbb módot ajánlanának, készséggel elfogadom.

Grünbaum Manassé, rabbi, iskolaszéki elnök.

Tekintetes Szerkesztőség!

Az Értesítő utolsó számában „Tisztelgés dr. Falk Miksánál” című jelentésében olvastuk: Csukási úr azt említette fel, hogy mint minden iskolában, úgy a hitközségiben is szerkesztenek egy lapot, melynek a neve „Katalogus” s hogy ebben, valamint a díszkönyvben a főszerkesztő, t. i. dr. Falk neve is található. Ezen visszaemlékeztetés láthatólag jól esett a doktor urnak. Én mindent csak azért ismétlem, mert igazolva látom bölcseink azt a mondatát: „Én chochem kbáál niszojón”. Csekélységemre is jól hatott az akkori tanítók: Kláber, Koref, Treuer és folytatva Kohn, Kron és Rosenzweig neveivel találkozni. Távolságomtól, magamat a világhírű dr. Falkhoz hasonlítani, kihez képest én Góliáthoz mérve, még Dávidnál is kisebb vagyok, de arra én is büszke vagyok, hogy ezen tanítók az én tanítóim is voltak, kik 1840-ben bizonyítványaimat aláírták, a melyeket még most is kincs gyanánt őrzök. A fenti katalogusban nevem is található. Minthogy említett, most már megboldogult tanítók többé nem léteznek, csak azt mondhatjuk: „sécher zadikim livrocho”. Hazafias tisztelettel

Vác, 1891 május hó 15.

Vitt Manó, párt. és tisztb. tag.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

F. h. közelmúlt napjaiban kérvényileg kerestem meg iskolaszékünket, sziveskednék oda hatni, hogy a mi hitközségünk is lépjen egyesületünk kötelekébe pártolól; továbbá kegyeskednék nekem megengedni, hogy a létesítendő árvaház alaptökének gyarapítására egy kis gyűjtést eszközölhessem tanulóink közt és felállithassak egy perzselyt iskolánkba, melybe hetenként 1 krt vetni, mindegyik tanuló köteleztessék.

Midőn szerencsém van tekintetességedet ezekről értesíteni, kimondhatatlan örömemre szolgál önnek egyszersmind tudomására juttathatni azt is, hogy kérvényem minden irányban méltányoltatott, a mennyiben nekem az ide mellékelt 5 frtnyi tagsági díj, oly meghagyással utalványoztatott ki, hogy azt a központnak átszármaztassam. — Jegyzőkönyvileg pedig határozatott, hogy mindegyik tanuló egyszersmindenkorra 10—10 krral, hetenként pedig 1—1 krral köteles az árvaházalaphoz járulni. A rögtönzött gyűjtés eredménye o. é. 5 frtot tesz ki, mely összeg szintén ide van mellékelve, a krajczárok összegét azonban minden tanév végén fogjuk a központhoz juttatni.

Midőn még Tisztelendő Róth Áron, rabbi és igazgató, Dr. Reisz Adolf, Dr. Márkus Miksa, Spitzer Ede, Reich Sámuel, Weisz Vilmos és Bárány Sándor urak, iskolaszékünk iránt tanusított lelkes buzgalmukért e helyen is forró hálámot kifejezem, maradtam kiváló tisztelettel Tekintetességed alázatos szolgálója

Siklós, 1891. május hó 15-én.

Kellner Ignácz

Tekintetes Elnök Ur!

Egyesületünk irányában elvállalt kötelességemnek, tőlem telhető módon, eleget tenni iparkodom s az egyesület céljai előmozdításához részemről is hozzájárulni igyekezem.

Szerény nézetem szerint, egyesületünket csak akkor tehetjük virágzóvá, ha sikerülend iránta minél szélesebb körök érdeklődését felkölteni és a nagy közönség anyagi pártolását és támogatását számára kieszközölni,

Ezen elvtől vezéreltetve igyekeztem vidékünkön, a hol idáig az egyesület magasztos működését még távolról sem ismerték, számára pártolótagokat

toborzani, ez által a közfigyelmet az egyesület felé irányozni, egyszersmind azt némileg anyagi gyarapításban is részesíteni.

Eme törekvésem eredményeül van szerencsém az alant megnevezetteket, mint a kik az egyesület kötelékébe, mint pártoló tagok belépni óhajtanak, ezennel bejelenteni és részükre a tagsági oklevél kiállítását kérni.

Az általam ajánlott pártoló tagok nevei: Iglói izr. nőegyesület, Spitz Lipót magánzó, Lócse; Pollacsek Manó nagyhérlő, Igló; Feigenbaum József bérlő, Pálmafalva.

A tagsági díjakat, összesen 20 frtot, a mai postával küldtem.

Felhasználva ezen alkalmat, van szerencsém továbbá tudomására hozni, hogy az iglói izr. nőegyesület a létesítendő izr. tanító-árvaháznak 30 frtot szavazott meg.

Iglón, 1891. május hó 1-én.

Löwy Mór, igazgató-tanító.

EGYLETI ÉLET.

Jegyzőkönyv.

Felvételett az „Orsz. magy. izr. tanítóegyesület“ közp. választmányának az 1891-dik évi május hó 6-án tartott üléséről.

Elnök: **Ózer Zsigmond** ;
Jegyző: **Morgenstern Jakab**.

Jelen voltak: Adler Simon, Csajági Béla, Csukási Fülöp, Hertzka Gusztáv, Lederer Ábrahám, Reif Jakab, Révai Miksa, Schichtanz Ármin és Tolnai J. Béla.
A jegyzőkönyv hitelesítésére kiküldetnek: Tolnai J. Béla és Hertzka Gusztáv.

T á r g y:

1. Elnök bemutatja az egyesület által kezelt Lederer Bernát-alapítvány ezévi kamatjainak elnyerése céljából beérkezett 4 folyamodványt és a választmány beható tanácskozás után kimondja, hogy a folyamodók közt első helyen Brett Mór b.-gyarmati tanítót, második helyen Margarethen Izrael ungvári és harmadik helyen Bräuer Samu lévai tanítót ajánlja az alapító-levél értelmében Lederer Sándor urnak, mint az örökhagyó család képviselőjének, segélyezés végett.
2. Neufeld Miksa, elaggott néptanító részére, tekintettel arra, hogy semmi nemü nyugdíj nem élvez, másrészt pedig hogy ő egyesületünknek tiszteletbeli tagja, 25 frtnyi segély szavaztatik meg, ellenben B . . . Ármin, p . . . tanító részére a kért fürdői segély nem volt megszavazható, mivel az alapszabályok fürdői segélyről nem gondoskodnak és így semmi alap sincs erre, továbbá mivel folyamodó csak rövid idő előtt segélyeztetett, holott még csak 5 év óta tagja az egyesületnek.
Özvegy Fischer Mórné részére pedig, kinek segélyezése érdekében Havas Károly, komáromi tanító folyamodott. — a választmány nem engedélyezheti a kért segélyt, mivel annak férje nem volt tagja egyesületünknek és másodsor, mivel az özvegy szomorú anyagi helyzetét feltüntető szükséges bizonylatok nem voltak betervezve.
3. Elnök szomorú jelentést tesz Fantus Izrael nyugalmazott tanítónak és az egyesületnek több, mint 20 éven át volt buzgó tagjának Ó-Budán történt elhalálzásáról. Temetésén, mely nagy részvét mellett ment végbe, az egyesületi elnök és titkár által volt képviselve.

A választmány e gyászesetet szomorú tudomásul veszi és özvegye részére az alapszabályok értelmében a 200 frtnyi segélyt engedélyezi.

4. Tolnai J. Béla bemutatja Löwy Mór, Iglón működő tagtárs levelét, melyben jelenti, hogy sikerült neki egyesületünknek 4 pártoló tagot megnyerni, nevezetesen: Izr. nőegyesület Igló, Polacsek Manó Igló, Spitz Lipót Lőcse és Feigenbaum József Pálmfalva. Azonkívül jelenti, hogy az iglói izr. nőegyesület 30 frtot adományozott az egyesület árvaalapja javára.

A választmány e jelentést örvendetes tudomásul veszi és a nemeslelkű adakozóknak, valamint Löwy Mór tagtársnak buzgó közreműködéséért egyhangú köszönetet szavaz. Elrendeli egyszersmind, hogy levele az „Értesítő“-ben közöltessék.

5. Az egyesület kötelékébe szabályszerűen felvétetnek mint rendes tagok: Weisz Lipót néptanító Kis-Várdán, Kron Mór néptanító Veszprémben, Wank Zsigmond néptanító Budapesten, Wiener Jakab néptanító Érsekújvárbán. Utóbbi, mivel már egyszer tagja volt az egyesületnek és időközben kimaradt, arra köteleztetik, hogy mulasztott tagdíj czimén 22 frtot pótlólag befizesse az egyesület pénztárába és addig, míg ezt a hátralékot és az időközben felmerülő folyó tagdíjat 3 frtig nem törlesztette az alapszabályok 8. §-ában körülírt kedvezményre nem tarthat igényt.
7. H . . . . Jakab tanítónak hátraléka, minthogy igazolta, hogy felvétele 1887-ben történt az ezen idő előttről való hátraléka mint jogszerűen nem létezőnek tekintetik.
8. Bérczi Fülöp orosházi tanító jelenti, hogy az árvaalap javára hitközsége engedelmével a beiratások alkalmával eddig már 52 frtot gyűjtött. Örvendetes tudomásul vétetik azzal, hogy úgy az orosházi izr. hitközség részére nemeslelkű pártolásáért, valamint tantestületének buzgó közreműködéséért jegyzőkönyvi köszönet szavaztatik.
9. Léderer Ábrahám indítványára a választmány egyhangulag elhatározza, hogy a Pesti izr. nőegyesület áldásos működésének 25-ik évfordulója alkalmából külön levélben üdvözlendő az egyesület nevében, mely üdvözlés egy háromtagu küldöttség által adandó át a jubileum alkalmával.
10. Tárgyalatnak az alapszabályok azon §§-ai, melyek még hátramaradtak és a módosítás, előadó Tolnai J. Béla indítványa értelmében javaslatképen elfogadtatott.

Kmf.

Jegyzette: *Morgenstern Jakab.*

Ózer Zsigmond, elnök.

Hitelesítik:

Tolnai J. Béla, Hertzka Gusztáv.

Jegyzőkönyv.

Ölvétetett az „Orsz. magy. izr. tanító-egyesület közp. választmányának az 1891-ik évi május hó 25-én néhai Léderer Bernát alapító tagja emlékének tiszteletére tartott ünnepélyes ülésén.

Elnök: **Ózer Zsigmond.**

Jegyző: **Morgenstern Jakab.**

Jelen voltak: Csajági Béla, Csukási Fülöp, Hertzka Gusztáv, Schichtancz Ármin, Adler Simon, Tolnai J. Béla, Lederer Ábrahám, Schön József, Maislis Ferencz, dr. Málnai Mihály, Reif Jakab,

továbbá mint vendégek: Hertzka János, Bárd Rezső, Feldmajer Mór, Lehner Lipót, Singer Sándor, Lustig Sussmann, Deutsch Ármin, Kreuczer Károly, Schön Dávid, Kaufmann József, Keleti Milmos, Stern Ábrahám, Földesi

Joakim, Dr. Klein Fülöp, Benedikt Márk., Dr. Eisler Mátyás, Mendl Lajos,
Kondor Ignác.

1. Elnök megnyitja az ülést, előadja ezen ülés tárgyát, kegyeletesen megemlékezvén néhai Lederer Bernát alapító tagnak nemeslelkűségére, melylyel a tanítók iránt is viselkedett és mely érzelmeinek tiszteletben tartása következtében annak családja ezer forintos alapítványt tett le egyesületünknel, hogy annak kamatait évről-évre egy reá szoruló tanító élvezze. Jelenti továbbá elnök, hogy a közp. választmány f. hó 6-án tartott ülésében az alapító levél értelmében 3 tanítónak kérvényét terjesztett fel Lederer Sándor urnak, mint az örökhagyó család képviselőjének, a ki a választmány által első helyen ajánlott Brett Mór b.-gyarmati izomcsuzban szenvedő néptanítónak ítélte oda az alapítvány ez évi — ötven frtot tevő — kamatait.

Helyeslő tudomásul vétetik.

2. Ezután elnök felkéri Lederer Ábrahám tanár urat, tartaná most is, mint eddig minden évben az alkalmi felolvasást, mire Lederer Ábrahám feszült figyelemmel meghallgatott paedagógiai felolvasást tartott ezen czim alatt: *A fájdalom mint nevelő*. A felolvasás végén felolvasó megköszöni a hallgatóság türelmét, melylyel szerény felolvasását végig hallgatta. Lelkes éljenzés jutalmazta a felolvasót és Csajági indítványára elrendeltetik, hogy a felolvasott értekezés egész terjedelmében az egyesületi közlönyben közzé tétessék; Lederer Ábrahám urnak pedig jegyzőkönyvi köszönet szavaztatik.

Midőn még elnök a vendégeknek szives megjelenésökért köszönetét fejezi ki, az ülést befejezettnek nyilvánítja.

Jegyzette: *Morgenstern Jakob*.

Ózer Zsigmond, elnök.

Hiteleítik:

Maislis Ferencz, Schichtanz Ármin.

Az „Orsz. magy. izr. tanítóegyesület“ alapszabályai.*)

(Folytatás.)

IX. V á l a s z t á s o k.

30. §. Az elnök, valamint az összes igazgató és választmányi tagok 6 központi és 3 vidéki póttag a közgyűlés által 3 évre általános szótöbbséggel választatnak meg. Szavazategyenlőség alkalmával szűkebb választás eszközöltetik.

31. §. A hivatalos teendők az ujonnan megválasztott tisztviselők által való átvételig a visszalépő tisztviselőség által felelősség terhe alatt tovább is folytatandók.

32. §. Ha a 3 év folyama alatt valamely igazgatói vagy választmányi tag visszalépne avagy elhaláloznék, akkor az igazgatói tag helyére a választmány a legközelebbi rendes közgyűlésig egy választmányi tagot választ, a választmányi tag helyébe pedig azon póttag lép, mely a választásnál a legtöbb szavazatot nyerte. Az önként leköszönt igazgatósági tag azonban továbbra is a választmány tagja maradhat, mely esetben a póttag behívása mellőztetik.

X. A z e g y e s ű l e t i a l a p t ő k e.

33. §. Az egyesület vagyona és az évenként netalán fennmaradó többletek, valamint határozottan e célra szánt adakozások, alapítványok, hagyományok stb. az egyesület tőkéjét képezik. Az egyesület vagyona képező értékpapírok elismervény kiszolgáltatása mellett, a pesti izr. hitközség letéti hivatalának őrzés végett átadandók. Az egyesület vagyona vonatkozó iratok

*) Módosítás, melyet a közp. választmány javaslatképen elfogadott.

pedig, valamint minden fontosabb okmány, az egyesület helyiségében levő hármaz zárral ellátott tűzmentes pénzszekrényben őriztetnek. Az egyesületi vagyonhoz minden tagnak egyenlő joga és igénye van.

34. §. Ha az egyesület vagyonát képező valamely sorsjegy tekintélyes nyereménnyel kihuzatnék, úgy a nyeremény tartalékalapul elhelyeztetik, melynek hovaforrása felett a legközelebbi közgyűlés határoz.

35. §. Az összes bevételek háromnegyed része egyesületi célokra, egy negyedrésze, valamint hagyományok az alaptökéhez csatolandók.

36. §. A zsidó tanítók orsz. árva-háza létesítése céljából befolyó adományok és hagyományok szintén az egyesület által kezeltetnek, mint külön árvaalap s mindaddig kamatoztatnak, míg az árvaalap kamatainak mi módon való kiosztása ügyében a közgyűlés nem intézkedik.

XI. A z e g y e s ű l e t t ö r v é n y h a t ó s á g a.

37. §. Az egyesület feloszlása csak a közgyűlés többségének határozata folytán történhetik, ha t. i. az egyesület tagjainak legalább háromnegyed része van jelen. A felosztást illető határozat. mielőtt végrehajthatnék, a kir. kormánynak megerősítés végett felterjesztendő,

38. §. Felosztás esetén a meglevő alaptökének egy része oly munkaképtelen tanítók közt osztatik fel, kik legalább 3 éven az egyesület rendes tagjai valának, nagyobb része pedig a tanítók után maradt kiskorú árvák neveltetésére fordittatik, esetleg a már fennálló zsidó tanítók orsz. árvaalapjához csatoltatik. Az alapítótagoknak alapítóleveleikben megállapított jogai fentartatnak.

39. §. Az elosztás módozatát azon közgyűlés határozza meg, mely az egyesület felosztását elhatározta.

40. §. Azon esetben, ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a magy. kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdekei veszélyeztetnének. haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni felosztás terhe mellett köteleztetik.

(Vége.*)

1891-ik évi május hóban tagdíjat fizettek :

Pártoló tagok:				frt
	frt	Löwi Náthán, Sándorfalva		2
Goldschmied Ferencz Budapest	5	Riedner Henrik, N.-Surány		1
Izr. hitközség, Baja	5	Ringwald Dávid, N.-Szalonta		2
		Steiner Dávid, Babocsa		1
Rendes tagok:		Weinberger József, N.-Bittse		4
Bogner Jakab, Vác	2	Weinberger Simon, Ócsöd		1
Friedmann József, Radosócz	1	Weiszberger Fülöp, Perjámos		2
Groszmann Adolf, Trencsén	2			
Hoffmann Mór, N.-Kanizsa	2			
Kanizsai Mór, Cziffer	4			
			Összesen	34

Helyreigazítás. A 4-ik számban közzétett nyugtázásban előforduló Adler József Pétervárad helyett értendő: P é c s v á r a d.

Budapest, 1891. május hó végén. Tolnai J. Béla, egyes. pénztáros.

*) A „Függelék“-et képező s a köröket illető szabályzat közlését, minthogy azon semmi-féle lényegesebb változtatás nem terveztetik, nem tartjuk ezennel szükségesnek.

Könyvismertetés.

Auto da Fék Magyarországon. Elbeszélés a hazai zsidóság történetéből. XVI. század. A zsidó nép számára írta Mtdr. Stadler Károly. Pécssett, 1891. E könyv szerzője szives volt a könyv jövedelmét az orsz. izraelita tanítóegyesület árvaalapja javára felajánlani s így ránk nézve kívánatos volna, hogy a könyv lehetőleg nagyszámú olvasóra találjon. Nem fojthatunk el azonban egy megjegyzést: felfogásunk a zsidó népnek adandó olvasmányok természetéről teljesen különbözik Stadler urétól. Bizonyára kétségtelen, hogy üdvös hatása lehet a visszaemlékezésnek egy sötétebb multra, jó tudnunk s kell is tudnunk, mert felekezetünk történetéhez tartozik, hogy a magyarországi zsidóság kegyetlen üldözések tárgya volt; de ha tudunk emlékezni, tudjunk feledni is, s ne mutassuk tetszelegve sebhelyeinket. Mi is azt tartjuk, hogy jövő fejlődésünk érdekében önismeretre van szükségünk, tudnunk kell, hol vagyunk erősek s mik fogyatkozásaink, hogy ez önismeret elérésére látnunk kell eddigi fejlődésünk utját is; de fontosnak tartjuk azt is, hogy minél tisztább fogalmaink legyenek a körülöttünk lefolyó életről s ennek természetét felismerve alkalmazzuk a bennünk rejlő jót felekezetünk fentartására és érvényesülésére ott, hol a felekezeti érvényesülésnek természetszerű helye van. Stadler könyve a modern zsidónál indokolatlan érzékenységgel ír le rég elmúlt eseményeket, melyekből élvezetet meríteni nem tudunk, tanulnunk pedig nem lehet. B—gh.

Magyarország története. Középiskolák alsó osztályai és polgári iskolák számára. Írták: Baróti Lajos és dr. Csánki Dezső. Lampel Róbert kiadványa. E tankönyv ugyan nincs népiskolák számára írva, azonban tankönyvirodalmunkban oly számottevő jelenség, hogy megérdemli, hogy figyelmünket ráirányítsuk. Történeti tankönyveink legfőbb hibája az szokott lenni, hogy chronologiai sorrendben, számos fontos és kevésbé fontos adatokat közölnek és így a gyermek nem nyerhet szemléletes képet az elbeszélte eseményekről. Mintha nagyobb és bővebb tankönyvek száraz kivonatai volnának. E bajon akartak szerzők segíteni. Főczéljuk, hogy ne száraz vázat nyujtsanak, hanem életteljes elbeszélésekkel akarnak hatni a gyermekek érzületére, és ezáltal a hazafias és erkölcsi érzést ápolni. E célú akarják megvalósítani, hogy mindenek előtt a tananyagot helyes szempontok szerint kiválasztják. Mellőzve a kevésbé fontos dolgokat, csupán a főbb események elbeszélésére szoritkoznak. Az egész tananyag e főbb események, mint középpontok köré van csoportosítva. A helyes csoportosítás kétségkívül a könyv egyik érdeme, erre a többi köztigen jó példa a tatárjárás és morvamezei ütközet című fejezetek (40. és 43. lap). A csoportosítás módját az egyes fejezetek mutatják. Minden fejezet egy kis kerekded önálló egésznek képez. Igen helyes dolog, hogy a fejezet élön annak tartalma egy nagyobb betűvel nyomtatott dispositio alakjában fel van tüntetve, ez mind a megtanítás, mind a kikérdezés munkáját megkönnyíti. Több fejezet után összefoglaló az egész korszak műveltségén áttekintő fejezetek következnek. A könyv stílusa egyszerű, folyékony és magyaros; a leírás és elbeszélés módja többnyire kellően el van találva. Előnyére válnak a könyvnek a hozzá mellékelt történeti térképek és képek. A képek nagy becsű birnak, mert vagy egykoru hiteles rajzok másolatai, vagy régi krónikák, képek, sarkövek, érmek alapján készültek. Ez nagyon fontos, mert a csak úgy találomra készült képek, nemhogy elősegítenék a szemléletet, hanem meghamisítják a történeti felfogást. E sok dicséret mellett azonban a könyvnek egynehány hiányát sem lehet elhallgatnunk. A szerzők törekednek kerekded elbeszélésre, de úgy látszik, hogy nem eléggé biznak az ifjuság értelmi erejében. Sok helyt, különösen a legujabb kort tárgyaló fejezetekben csak az események felszínén maradnak. Nem eléggé domborodnak ki a korszakot jellemző nagy eszmék, a nagy nemzeti feladatok és különösen a 48-ki hatalmas átalakulása a nemzeti

életnek. Nem kételkedem, hogy e dolgokat is lehet egyszerü, a gyermekek felfogását túl nem haladó nyelven előadni. De ezt csak úgy lehet elérni, ha a magyar nép történetét nem tekintjük egy izolált történetnek, melynek nincs semmi köze a nyugoti népek történetével; e vonatkozásokat mellőzni annál kevésbé lehet, mert e fokon levő gyermekeknek még nincsenek világtörténeti ismereteik, és így alapjában véve nem is érthetik meg a magyar történetet, ha a tanár a szükséges magyarázatokat meg nem adja. Nem kívánjuk a két féle történetet összezavarni, csak azt, hogy a magyar történet is egyetemes történet szempontjából adassék elő. Mennyivel jobban fog kidomborodni egy Etele, egy Nagy Lajos, egy Mátyás stb. képe. Mily érthetetlen a gyermekeknek így pl. a magyar-francia háborúk története, a modern eszmék elterjedése stb. E végből azonban szükséges az elbeszélte események számát még inkább korlátozni, hogy a könyv terjedelme ne legyen tulságos nagy, még mindig akad benne elég adat, a mely minden veszedelem nélkül kihagyható. E hibában azonban e tankönyv minden más ilyféle tankönyvvel osztozik és szerzők nagy érdemet szereznének, ha e szokott sablonnal valahára szakítanának. Különben könyvük, határozottan az e nemű tankönyvek legjobbjai közé sorolható.

Magyar alkotmánytan. A honpolgári jogok és kötelességek rövid ismertetése népiskolák számára. Irta dr. Csiky Kálmán. Második javított kiadás, Lampel Róbert. — E könyv szabatosan, röviden, kimerítően tárgyalja a honpolgári jogokat és kötelességeket. Egyszerűen és világosan tárgyalja az anyagot, aprólékos részletekbe nem téved, de a lényegest nem hagyja el. Az előtünk fekvő kiadásban a szerző megtette mindazon változtatásokat, melyeket a legújabb törvények maguk után vontak. A könyv a következő fejezetekre oszlik: Bevezetés: A társadalom és az ember, a polgári jogok és kötelességek, az alkotmánytan feladata. I. A család. II. A községről. III. A törvényhatóságokról. IV. Az államról és az állampolgári jogokról és kötelességekről. V. Az egyházakról. Minden kitűnősége és alapos, világos előadása mellett azonban e könyv összes nemű könyveink egy nagy hibájában leledzik, hogy az anyagot paragrafusokba szedve, dogmatikus módon adja elő, mintha nem népiskolai gyermekeknek, hanem jogászoknak szólna. Kivánatos volna már egyszer egy oly könyv, mely nem száraz jogot adna elő, hanem életteljes történeti alaptól vagy elbeszélésekből kiindulva, levezetné az alkotmánytan tételeit. Mert mi nemcsak megismertetni kívánjuk hazánk alkotmányát és a polgári jogokat és kötelességeket, hanem lelkesedést és szeretetet ébreszteni a gyermek szívében. Hivatkozom pl. a híres francia Paul Bert: „Instruction civique“ című művére.

Dr. Málnay.

A szolnoki hitközség. Frissen [pe]zsgő egészséges életről tesz tanúbizonyítást azon jelentés, melyet a szolnoki izraelita hitközség elnöke Erdensohn M. A. a vezetése alatt álló község múlt évi működéséről közzétett.

Először történnén, hogy e hitközség a nyilvánosság elé lép, a mennyiben most első ízben teszi közé nyomtatásban jelentését, első lapjai a múlt emlékének vannak szentelve. A község múltja aránylag rövid, számai csak az ötvenes év elejéig nyulnak vissza, ámbar feltehető, hogy előbb is laktak ott zsidók. A szervezkedés 1855-ben kezdődik, mely évben a rabbínátust megalapítják, templomot, iskolát szerveznek és megalakítják a chevra kadisát. Jellemző tényül felemlítik, hogy az 1861 márczius 26-án tartott közgyűlés nyelve magyar volt, mely nyelven vétetett fel a jegyzőköny is. Az ezen gyűlésen jelen volt városi főbíró lelkes beszédben emelte ki azon érdemeket, melyeket a szolnoki zsidók, kik különben mindig törekedtek a vallás tiszteletével a jó hazafi kötelességeit összeegyeztetni, a haza és a város ügyei körül szereznek.

Mint egy igen örvendetes tényt konstatálja a rövid történeli visszapillantás azon körülményt, melyért a szolnoki hitközséget a legnagyobb dicséret illeti, hogy az iskola mindig kedvezményezett intézménye volt a hitközségnek.

A *mai* iskola egy négyosztályu fiu- és egy hatosztályu leányiskolából áll, hol az elmúlt évben 191 tanuló, ezek közt 62 tandíjmentes volt. A tanítótestület két férfi, Baumhorn Ede és Szontágh Jenő, és két nőtanítóból áll. Az iskola szükséglete 2825 frt 60 krt tett ki.

A mi a hitközség többi ágát illeti, szintén mindenütt szép haladás és fejlődés mutatkozik. A lefolyt évben különösen a község anyagi viszonyainak rendezése körül buzgólkodtak; a vagyoni állapot egy leltározó és értékelő bizottság által megállapított, továbbá az egyes jövedelmi források jobban kihasználattak miáltal a bevétel, a községi tagok megterhelhetése nélkül, emelkedett.

Az istentisztelet rovata sajnálattal emlékszik meg arról, hogy a zsinagóga, mely a kezség szervezésekor épült, a gyarapodó hitközség igényeinek nem felel meg és hogy egy új zsinagóga építése iránt megindított mozgalom sikerre nem vezetett. Az istentisztelet fénye és színvonala nagyban emelkedett, mit előmozdított a „Dr. Weiner Salamon és a tanítói kar szives ügybuzgalma és támogatása folytán létesített zsidó egyházi dalárda“, mely különösen az alkalmi és gyászszertartásokat emelte a kellő színvonalra.

Új intézmény gyanánt az ifjusági istentiszteletet említik, mely eddigelé teljesen hiányzott és melynek létrejötte és fejlesztése körül dr. Weiner Salamon és Szontágh Jenő szereztek mayuknak különös érdemeket.

Jótékonyt magá a község nem gyakorolhatott nagy mérvben, annál többet tett a chevra kadisa, melynek egyik főcélját a szegénygyámolítás képezi. A legnagyobb jótékonyt azonban a nőegylet gyakorolta, mely ezer forintnál többet osztott ki segély gyanánt, mi annál is inkább dicsérendő, mivel nevezett egyletnek csak 76 tagja volt.

Végül pedig a magyar zsidó irodalom pártolása czéljából, az előljáróság megpendítette azon eszmét, hogy egy könyvtárt létesít, melybe kizárólag zsidók által írt; első sorban vallásos tendenciákkal áthatott műveket szerez be. Ez irányban a kezdeményező lépést az előljáróság meg is tette már, a mennyiben több művet meg is vásárolt és azt a reményét fejezi ki, hogy hazánk többi hitközségei ez eszmét magukévá teszik.

Ezzel végére értem a lelkes hangon megirt jelentés ismertetésének. Egy dolgot azonban nem hallgathatok el és ez, hogy a szolnoki hitközség, mely feladatát minden irányban oly szépen teljesíti, nem támogatja azon országos egyesületeket és intézményeket, melyek hazánk *összes zsidóságának* szolgálatában állanak. Ilyen egyesület, hogy tovább ne menjek, a mi egyesületünk, mely hazánk valamennyi zsidó tanítót, (a mennyiben azok tagok) betegségükben segívezi, özvegyeinek 200 frtnyi özvegyi díjat biztosít és most árvái érdekében indított meg mozgalmat.

Reméljük, hogy ha a község érdemes elnöke jövőre ismét kibocsájtja jelentését, ez irányban is bátran fogunk utalhatni Szolnok példájára.

Adler Simon.

V E G Y E S E K.

Kérelem. Az árvaalap érdekében megindított országos mozgalom körébe be akarván vonni a nőegyleteket és chevra kadisákat, melyeknek működése kiválólag a jótékonyt gyakorlásában áll, felkérjük tisztelt kartársainkat, hogy sziveskedjenek a működési helyükön levő ilyen egyletek elnöknői illetve elnökei nevét velünk egy levelezőlapon minél előbb tudatni. *A jubileumot rendező bizottság.*

Néhai Deutsch Henrik síremlékének költségeihez a *Csukási-féle* 1-ső számú gyűjtőíven utólagosan járultak: A budapesti izr. hitközségi leányiskola tanítótestülete — Halász Náthán igazgató úr révén — 7 frt; dr. Bánóczy József,

tanítóképző intézeti igazgató úr 5 frt; Kondor Ignác fővárosi hitoktató úr 1 frt; Engel Adolf fővárosi hitoktató úr 1 frt; Leitner Samu igazgató úr Homona 3 frt (utóbbi összeghez Friedmann Lipót úr Homonáról 1 frttal járult), összesen 17 frt. — Folyó évi márcziusi számunkban kimutatott 1-ső számú gyűjtőív végösszege kitett 61 frtot. Az 1-ső számú gyűjtőív végösszege 78 frt. — A síremlékre való gyűjtést ezennel lezárjuk. E cím alatt ezentúl netán beküldendő adományokat árva-alapunkhoz csatoljuk. A síremlék még f. év június havában állíttatik. A sírkőfeliratot jövő számunk közli. A síremlék költségei 180—200 frtra rúgnak. A még hiányzó összeg gyűjtését, egyesületünk tiszteletbeli elnöke, főtit. dr. Kohn Sámuel úr magára vállalta. A t. adakozók fogadják ez alkalommal is köszönetünket.

Dr. Bánóczy József május elején hazatért Méránból. Egészsége teljesen helyre állott, meglepő jó színben van és testileg gyarapodott. Minthogy az előadásokat e tanévben már meg nem kezdi, néhány nap itt tartzkodása után N.-Marosra költözött, hol a nyárat tölteni fogja.

E lapok szerkesztőjét az a kitüntetés érte, hogy Dr. Falk Miksa sajátkezű levelet intézett hozzá, melyben arra a cikkekre reflektál, a hol a rendkívül szives fogadtatás le van írva, a melyben dr. Falk egy nála tisztelgett küldöttségünket részesített. Egyuttal megküldötte az első szorgalomjegyet, melyet az iskolában nyert. A levél sokkal hizelgőbb és valóban meg nem érdemelt elismerés hangján van írva, mintsem azt a hivalgás látszata nélkül közzé tehetnők. De mint egy előkelő szellem utánzásra méltó példáját a nyájas udvariasságnak és tanítók iránti őszinte tiszteletének a tényt említetlenül nem hagyhatjuk. A válaszban, melyben a figyelmet megköszöntük, utalás történt arra, hogy a gyűjtés ügyén nagyot lendítene, ha a P. Ll. kijelentené, hogy ő hozzá is lehet adományokat czimezni, de hogy azt kérni nem merjük. Erre a felelet az volt, hogy a P. Ll.-ban a legelső nyugtázás mellett az volt olvasható: További adományokat az orsz. izr. tanító egyes. részére készségesen elfogadunk.

Meghívó az „Orsz. magy. izr. tanítóegyesület“ alföldi körének 1891. évi július hó 1-én délután 4 órakor és folytatólag július hó 2-án délelőtt 8 órakor Mező-Berényben tartandó rendes évi ülésére. Targysorozat: 1. Elnöki megnyitó. 2. Az 1890. évi szolnoki kör-ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 3. Jelentés az egyesület és a kör múlt évi működéséről. 4. „A nyilvános vizsgákról“ értekezik: Klein Ármín törökszentmiklósi tanító. 5. „A zsidó ifjuság istentiszteletéről“ értekezik: Szontágh Jenő szolnoki tanító. 6. A kör tisztviselőinek megválasztása. 7. Az országos magy. izr. tanító-egyesület által 25 évi fennállása alkalmából az 1891. év folyamán rendezendő jubileum ügye. 8. Haas Ármín mező-berényi tanító gyakorlati előadása az isteni kinyilatkoztatásról. 9. Az egyesületi alapszabályok módosítására vonatkozó főbb alapelvek megállapítása. 10. Netaláni indítványok. 11. A jövő kör ülés helyének, idejének és targysorozatának megállapítása. Azon t. tagtársak, kik a jövő évi ülést működésük helyén ohajtják megtartatni, sziveskedjenek az erre vonatkozó hitközségi meghívót az ülés megnyitásakor az elnökségnek átadni. Hogy a kör-ülésen megjelenendő kartársak elhelyezéséről gondoskodható legyen, kéretnek a t. kör-tagok, hogy azt, vajjon a gyűlésen megjelenendnek-e bezárólag június hó 25-ig az alulírt kör-elnökséggel tudassák. Az uti költségek utalványozása iránt az illető hitközségi (iskolaszéki) elnökség hivatalosan megkerestetett. Szolnokon, 1891. május hó 24. Az orsz. magy. izr. tanító-egyesület alföldi köre: Szontágh, Jenő, elnök. Baumhorn Ede, jegyző.

Névmagyarítás. Kohn József tagtársunk, állami népiskolai igazgató-tanító Pruszkán, nevét *Korányi*-ra változtatta és Füchsl Márk tagtársunk Pécselt *Füzi*-re.

Értesítés. Az országos izr. tanítóegyesület baranya-, somogy- és tolna-megyei köre mult évben hozott határozata folytán az ez évi rendes ülését f. évi *julius hó 8-án* fogja *Kaposvárott* megtartani. Az eddig hozzám érkezett értesítések után ítélve, az üles iránt nagy érdeklődés mutatkozik és ennél fogva arra számíthatunk, hogy annak lefolyása ép oly érdekes mint eredményes lesz. Eddigelé három előadó jelentkezett, kik nevelés- és oktatás-ügyi kérdésekről előadást tartani ígérkeztek. A mennyiben azonban ugy gondolom, hogy körünkben még más tiszt. kartárs urak is lehetnek, kik valamely *közérdekű tárgyról* értekezni kívánnak, tisztelettel felkérem az illetőket, hogy e részben való elhatározásukat legkésőbb f. é. *junius hó 10-ig* velem közölni sziveskedjenek, hogy a program összeállítása és a meghívók szétküldése iránt, mielőbb intézkedhessem. Teljes tisztelettel Pécs, 1891. május hó 24-én. *Klingenberg J.*, körelnök.

Kimutatás. Folyó évi május hóban fizettek az „*Auto da Fék*” című könyvért: Weisz Mór igazgató tanító, Nyiregyháza, 21 péld. 10 frt 20 kr., Bán Samu igazgató tanító, N.-Kanizsa, 1 péld. 60 kr., Kornstein Ign. tanító, Högyész, 12 péld. 7 frt 20 kr., Klein Simon tanító, Verebély, 7 péld. 3 frt 60 kr., Ornstein Salamon ig. tan., Jászberény, 7 péld. 4 frt 20 kr., Pécssett eladatott, 9 péld. 5 frt 40 kr., Budapesten eladatott, 8 péld. 4 frt 80 kr., Pfeifer Mór, Pápa, 8 péld. 4 frt 80 kr. és az Értesítő utolsó számában kimutatott, 188 frt 45 kr., április végéig befolyt összeg 229 frt 25 kr. Kiadás: április végéig 161 frt 08 kr., május hóban porto 39 kr., csomagért 5 frt 08 kr., összesen 166 frt 23 kr. Tiszta jövedelem 63 frt 02 kr., az árvaalap javára.

Halálozás. Braun József kartársunkat Tisza-Földváron nagy csapás érte. Neje rövid betegség után örök életre költözött, hátrahagyván a megtört férjt nyolcz gyermekkel. Isten vigasztalja a gyászolókat.

Kérelem. A saját kiadásomban megjelent (nálam megrendelhető) és publicistailag több helyen a szakköröknek és tanügybarátoknak mint sikerült és pártolásra méltó irodalmi termék bemutatott. „*A népiskolai zárvizsgák*” cz. két nyomtatott ívre terjedő értekezésemet azon kijelentéssel bátorkodom t. kartársaim és a köznevelésügy iránt érdeklődők becses figyelmébe ajánlani, hogy: I. a mai naptól fogva eladott példányok árának harmadrészét; II. a nyomdai és szétküldési költségek fedezésére megkívántató összeg bevétele után elárusított példányokért befolyt összeget pedig egészen az orsz. izr. tanítóegyesület árvaalapja javára a történt megrendelések nyilvános kimutatása mellett juttatom. A füzet ára bérmentes, szétküldéssel 30 kr. Az irodalomnak csekélyke áldozattal való pártolására és egyuttal az árvaalap gyarapítására kérven a tan- és nevelésügy t. tényezőit és barátjait, vagyok hazafiui üdvözlettel Komárom, 1891. május 15-én. *Havas Károly.*

תפלות לנעורים *Imádságok* a héber szó átellenében levő szószerinti magyar fordítással 3 kötetben. Szerkesztették Gömöri Ármán és Sugár Mór kaposvári zsidó tanítók. Minden egyes kötet ára 30 kr. Tanítók 20 száz. engedményben részesülnek. Kizárólag szerzőknél megrendelhető.

A trieszti általános biztosító-társaság (Assicurazioni Generali) f. é. április hó 30-án Triestben tartott 59-ik közgyűlésén betérjesztette az 1890. évi mérlegeit. A közgyűlésnek tett jelentésekből értesülünk, hogy az *életbiztosítási ágban* a díjtartalék 2,293.129 frt 35 krral szaporodott és 1890. december 31-én 28.927.291 frt 36 krra emelkedett és hogy az 1890-ben ujonnan kötött biztosítások összege 17,696,232 frt 94 krra rugott, mi által az 1890. december 31-én érvényben levő biztosítások tőke összege 124,121.441

frt 72 krra szaporodott fel, Az évi díjbevétel az illetékekkel együtt 5,002.565 frt 89 krt tett ki. A *tűz- és szállítmány- biztosítási ágazatokban* a díjbevétel 9,017.000 frt 32 krt tett ki, mely összegből mint minden tehertől mentes díjtartalék 2,250.646 frt 87 kr. helyeztetett tartalékba, míg az 1890. december 31-ikén a jövő évekre érvényben maradó díjkötelezvények összege 24,167.306 frt 81 krra rug. Az 1890-ben kifizetett károk összege 8,345.827 frt 21 kr. A társaság alapítása óta egész 1890. december 31-dikéig 235,717.767 frt 43 krnyi tekintélyes összeget fizetett ki károk fejében. Ezen összegből 143.424 káreset 44,315.616 frt 47 krnyi kártérítéssel hazánkra esik. Az értékpapírok árfolyam ingadozásának fedezésére szolgáló tartalékalap 1890. december 31-én 1,209.030 frt 27 krra emelkedett, noha a kisorsolható értékpapírok csak is névértékükkel lettek a mérlegbe felvéve. A tőkésített nyereségtartalék az alapszabályok szerinti összegben 2,625.000 frttal, az ingatlanok tartalékalapja 1,289.480 frt 92 krral és a kétes követelések tartaléka 80.000 frttal maradt változatlanul. Az összes biztosítéki alapok 2,545.432 frt 80 krral 43,303.671 frt 22 krra emeltettek és a következőképen vannak elhelyezve: 1. Ingatlan vagyon és jelzálogok 9,009.007 frt 76 kr. 2. Kölcsönök intézeti életbiztosítási kötvényekre 2,807.812 frt 84 kr. 3. Kölcsönök állami értékpapírokra 38 648 frt 74 kr. 4. Értékpapírok 24,507 472 frt 98 kr. 5. Váltók 448.903 frt. 81 kr. 6. Folyó számlák és adósok a hitelezők levonása után 627.774 frt. 46 kr. 7. Pénzkészlet az intézetnél és bankoknál 2,189.050 frt 63 kr. 8. A részvényesek adóslevelei 3,675.000 frt. Összesen 43,303.671 frt 22 kr. Tiszta nyereség fejében 737.862 frt 44 kr. lőn kimutatva, miből minden egyes részvényre 120 arany forintnyi (egyenlő 300 frankkal) jutalék esik.

SZERKESZTŐI POSTA.

Sz. A. Pucso. A második hárczakönyv-küldeményt utnak indítottuk. Sok szerencsét a gyűjtés eredményéhez. Csak buzgón tovább. — **E. L. Starj.** Alapszabályaink ezt nem engedik. — **S. A. Ib.** Ügybuzgalma dicséretre méltó. — **N. V. T. B.** Észrevételét az illető bizottságnak tanulmányozás végett adtuk ki. — **E. M. H. D.** Nem használhatjuk.

KOHN ARNOLD

SIRKŐ RAKTÁRA

V., váczi körút 14. sz. (az Andrássy-úttal szemben)

ajánlkozik mindennemű **siremlékek** elkészítésére. — A cégnek 16 évi fennállása alatt szerzett jó hírneve kezeskedik arról, hogy a t. cz. megrendelő közönségnek ugy kivitelre, valamint jutányos árra nézve meg bir felelni.

Az üzlet szombaton és ünnepnapokon zárva van.

Schlesinger Ignác nyomdája, Budapest, rostély-utca (Károly-kaszárnya).